

Poštnina plačana v gotovini

LIST ZA ODRASLO MLADINO - SEPTEMBER

Poslednje ustoličenje pod krnskim gradom

Zbor kmetovin ple-mičev ob knežjem kamnu, glavni zgodovinski prizor veličastno vprizorjene igre na Poljani. Ta igra se bo od-slej uprizarjala na Poljani dokler ne napoči stare prav-de dan . . .

Zgodovinska slika, ki je bila 1. septembra 1935. uprizorjena na Poljani pri Prevaljah.

V S E B I N A

Ksaver Meško: Višarje goré! 3. — Hotimir: Med brati na Koroškem 4. — Dr. Fr. Mišič: Dokument iz hiše koroškega Slovenca 9. — Oskar Hudales: Ugrabljeni bogovi 10. — NAŠI VĚLIKI LJUDJE: Tone Seliškar: Simon Jenko 14. — Krivec Jože: Ob meji 17. — Vitko Musek: Molitev 17. — Ivan Matičič: U boj, u boj! 20. — NAŠE BANOVIN: Drag. Atanacković: Prestolni Beograd 24. — Lorber Marija: Velikan in pritlikavec kramljata 27. Pavel Kunaver: Skrivnostna pota Ljubljane 29. — Drago Humek: Za mamo 31. — Pavel Kunaver: Abesinija in Abesinci 32.

Naslovna slika: Beograd in novi Zemunski most Viteškega kralja Aleksandra I.

UREDNIKOVO PISMO

„Razorovci“ s ptujske gimnazije — kakor se je eden izmed dopisnikov sam nazval — so res delavni. Dobil sem prispevkov za eno celo številko. In moram priznati, da je posebno proza skoraj vsa za tisk. Pri pesmih se pozna prisiljenost, predvsem v obliki. Te ži š č e v s a k e g a l i t e r a n e g a d e l a j e v v s e b i n i. „Verzificirana proza“ je boj za rime. Ta boj je navadno na škodo vsebini. „Kaj pomaga, če je ponev še tako lepa, pa nič notri ni; od ponve same ni bil še nihče sit.“ Mnogi izmed „poetov“, ne ve, da mora biti rima čista, t. j. da se mora ujemati z enakimi samoglasniki. N. pr.: roke — potoke je napačna rima, ker sta v besedah dva različna o; prav pa je rima: mir — večer. Zakaj?

Bischof Bruno, Miklavžina Gabrijela, Devetak Leopold, Roller Milena, Princ Svetozar — polagoma bom tudi vaše prispevke uvrstil v „Razore“. Janežič Miloš je poslal statistiko plebiscita, ki je pa ne morem priobčiti zaradi pomanjkanja prostora. To statistiko si bržčas kar prepisal; pošlji rajši kaj svojega.

Kaj vidim še pri mladih dopisnikih? Nekateri ne poznajo prav nič pravopisa. Zdi se mi, da ti kar hitro nekaj napišejo in odpošljejo, češ, pa naj se urednik muči pri popravku. Vsi dopisi morajo biti lepo, čisto pisani ter le po eni strani pole. Kdor bo žečkal, bom vrgel v koš! Kdor je dober risar, naj svoj prispevek primerno ilustrira.

V božični številki bom priobčil nekaj kritik o „Razorih“ iz vaših vrst. Povejte, kaj vam ugaja in kaj bi še radi čitali v „Razorih“! Napisati pa morate stvarno kritiko in resno; ne tako, kakor je oni napisal, ki je hotel, da bi bilo za pol „Razorov“ samih slik. Drugi zopet, da naj vsaka številka prinese kaj iz filatelije. Zakaj ne gre to? Uganite sami!

K S A V E R M E Š K O :

VIŠARJE GORÉ!

*D*olga leta je nisem več videl, bele cerkvice na visoki gori, naše Marije višarske. A vendar jo pogosto gledam v duhu, prav tako, kakor ko sem še bival gori pri Mariji na Zilji pri Beljaku. Hodil sem, razen v najhujši zimi, vsak teden enkrat maševati v Bače ob jezeru. V zgodnjem, mladem jutru sem šel na pot. Sonce je navadno pravkar vzhajalo, morda še niti ne. V čistem, hladnem jutranjem zraku se je belila v daljavi, v sinji višini, cerkvice na Višarjah, kakor bi bila iz samega belega sladkorja. Kar postal sem večkrat na stezi nad vasjo, od koder sem cerkev najlepše videl, strmeli na goro, se spominjal dni, ko sem sam služboval na Višarjah. In sem razmišljal, kako zdaj, v svečanem jutru, nekateri romajo na goro, drugi že opravljajo gori svojo pobožnost, spovedniki sede v spovednicah, eden morda pravkar mašuje; in so vsi v srcu srečni, ker so v bližini in pod varstvom čudodelne Gospe višarske, mogočne nebeške Kraljice.

Ko je o binkoštih leta 1915. izbruhnila vojna z Lah, smo vedeli, da so Sv. Višarje v nevarnosti. Dan na dan skoro smo slišali bobnenje kanonov. Ponoči je bilo marsikdaj še huje. Dan na dan, noč za nočjo smo se bali za to narodno svetišče Slovencev. Slišali smo razna poročila o njej, da so avstrijski vojaki nastanjeni v cerkvi; da iz zvonika — ki sicer res ni bil visok — opazujejo sovražnika. Sovražnik to tudi ve. Zato je tem večja nevarnost, da bo prej ali slej cerkev obstreljeval, jo morda celo do tal porušil.

Ni bilo treba dolgo čakati!

Sredi nekega popoldne zaslišim na vasi preplašene vzkrike. Posluhnem . . . „Sv. Višarje gore!“

Vsa vas je bila takoj na cesti. Vsi smo strmeli na goro, ki se je kadila, kakor bi bruhal vulkan.

Ženske so na glas jokale. Možje, kar jih je bilo doma, so molče, z resnimi očmi strmeli na goro. Ta, oni si je skrivaj utrl solze, ki so mu proti volji privrele v oči. Mislil je morda: „Dom naše Matere, ki smo jo vsako leto obiskali, so zažgali. Ne bodo li tudi naših domov?“

Vsem nam je bilo hudo pri srcu.

„Pa je bilo to potrebno?“ se je iz groze in otrplosti prebudil star vaščan. Kakor bi iskal tolažbe in pomoči se je z dolgim bolnim pogledom ozrl po navzočih. Ko mu ni nihče odgovoril, se je obrnil, odhajal počasi, ves strt, proti svojemu domu.

Jaz sem se s tesnobo vprašal: „Je li to znamenje? Naše narodno svetišče je uničeno, bomo res po tej vojni uničeni tudi mi Slovenci?“

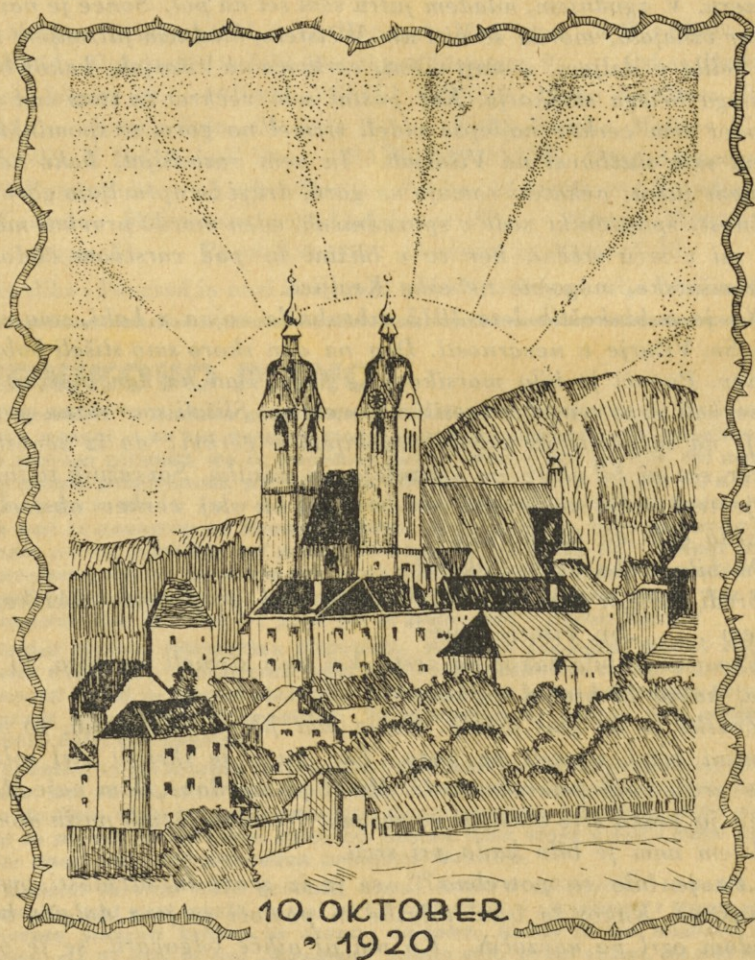
Uresničile so se kmalu zle slutnje: štiri leta pozneje so raztrgali naš dom, razdelili ga na tri dele . . .

O Bog, nismo li tudi mi bedni pogoreli?

HOTIMIR:

MED BRATI NA KOROŠKEM

Rad bi čitatelje »Razorov« malo seznanil z našo Slovensko Koroško. Saj je Slovenski Korotan eden najlepših delov slovenske zemlje in saj živi onkraj državne meje na Koroškem še 100.000 naših slovenskih bratov in sester. Že l. 1861, torej pred sedemdesetimi leti, je pisal veliki koroški slovenski rodoljub Andrej Einspieler v »Slovenskem prijatelju«, da živi na

Risal Vagaja, real. gimn. v Ljubljani.

Slovenski Korotan.

Pogled v Rož.

Spredaj Humperški grad in Drava, zadaj Karavanke.

Koroškem nad 120.000 Slovencev, to je nad eno tretjino vseh prebivalcev v deželi. Po svetovni vojni je pripadlo 20.000 koroških Slovencev Jugoslaviji in Italiji. Vidimo torej, da celokupno število korotanskih Slovencev danes ni višje nego pred 70 leti, vključ temu, da se je prebivalstvo dežele od tedaj močno pomnožilo. Vzrok temu je ponemčevanje ali germanizacija.

DRAVA.

Največja reka Koroške je Drava. Od Beljaka do Dravograda na bivši koroško-štajerski meji teče Drava po slovenskem ozemlju. Pri Beljaku se izliva v Dravo Zila, ki priteče iz slovenske Zilske doline. Do Šmohorja je Zilska dolina slovenska. Zadnja slovenska občina in župnija v Zilski dolini je Brdo, rodna občina koroškega slovenskega rodoljuba in bivšega poslanca Grafenauerja.

Od Beljaka teče Drava v smeri proti vzhodu, v bližini Vrbskega jezera pri Rožeku pa se obrne proti jugu in teče nato ob severnem vznožju Karavank. Pri Apačah ob vznožju Obirja (2142 m) se zasuče zopet proti severu in poteka nato zopet v vzhodni smeri.

Od Rožeka do Apač se imenuje dolina reke Drave: Rožna dolina ali Rož. Ime pa ne pride od besede: roža, marveč od gradu Ras — Rož, ki je stal v župniji Št. Jakob v Rožu. V Št. Jakobu v Rožu stoji mogočno poslopje: slovenska narodna šola, ki pa so jo Nemci po nesrečnem glasovanju 10. oktobra 1920 zaprli. Mesto tega pa so sezidali v Podrožici, pol ure od Št. Jakoba novo nemško šolo.

Glavni kraj v Rožu so Borovlje. Iz Celovca vodi mimo Borovlj cesta na Ljubelj in dalje v Tržič na Gorenjskem. Borovlje slovijo po svoji puškarski obrti. Še pred 40, 50 leti so bile Borovlje popolnoma slovenske. Z nemškim otroškim vrtcem, s petrazredno nemško osnovno ter z meščansko šolo pa so mladino popolnoma ponemčili. V Borovljah najdete priletne ljudi, ki ne umejo nemški, in mladino, ki ne ume več slovenski. Za časa jugoslovanske zasedbe l. 1919 in 1920 je bilo v Borovljah okrajno glavarstvo (načelnitvo).

Hribovje, ki se dviguje severno od Roža, se imenuje Osojnica. Severno od Osojnice se razprostira rodovitna Celovška ravnina. Ob zapadnem robu te ravnine stoji glavno mesto Slovenske Koroške in hkrati glavno mesto Koroške sploh: Celovec. Eno uro hoda zapadno od Celovca, med Beljakom in Celovcem, leži Vrbsko jezero.

Dolina reke Drave od Apač pod Obirjem pa doli do okolice mesteca Pliberka se imenuje Podjunska dolina ali Podjuna.

KRALJ MATJAŽ.

Najznamenitejša gora, nekaka kraljica Podjune je Peca (2114 m). V gori Peci spi, tako pripoveduje pravljica, kralj Matjaž s svojo vojsko. V gori Peci se nahaja velikanska votlina, sredi votline stoji kamenita miza, pri mizi sedi kralj Matjaž in spi. Dolga brada mu raste okoli mize in ko bo brada prirasla devetkrat okrog mize, bo kralj Matjaž vstal in šel v boj s svojo vojsko. Vsa vojska spi, vojaki ležijo po tleh okrog mize in spi. Vsako noč pa se opolnoči Matjaž prebudi, skoči pokonci, izdere meč iz nožnice in ga brusi. Isto dela vsa njegova vojska.

Preden bo kralj Matjaž šel na vojsko, bo zbral svoje vojake pod košato lipo. Staro in mlado se bo zbralo, da gre branit staro, pravo vero. Vse to se bo vršilo tako naglo, da nihče ne bo imel časa, da bi se preoblekel, marveč bo vsakdo prišel v obleki, ki jo bo imel takrat na sebi. Vojna pa ne bo trajala niti tako dolgo, kolikor je treba, da poješ tri hlebe kruha. In če bo komu padel tretji hleb iz roke, ga bo potolažil sosed: »Pusti ga, brat, saj imaš dveh hlebov dovolj.«

Boj bo hud, a kralj Matjaž bo sijajno zmagal.

Velikovec.

Od Peca na jugu do Svinje planine na severu se razprostira široka ravnina, ki jo Drava deli v dva dela. Glavno mesto Podjune je Velikovec. Velikovec stoji na višini nad Dravo, podobno kakor Kranj nad Savo. Ob vznožju Svinje planine stoje Vobre in trg Grebinj.

Okolica Grebinja je vsa slovenska, a žalostno je, kako se ta okolica — podobno kakor okolica ostalih koroških mest in trgov — hitro ponemčuje. Na južnem pobočju Svinje planine se razprostirajo v višini nad en tisoč metrov slovenske župnije Djekše, Kneža, Krčanje.

V ožjem pomenu se imenuje Podjuna tudi samo ravnina južno od Drave, torej ravnina med Dravo, Obirjem in Peco. Središče te »Podjune« je Dobrlavas. Dobrla vas leži ob lokalni železnici Sinča vas—Železna Kapla. Sinča vas je postaja za Velikovec. Velikovec je eno uro oddaljen od postaje. V bližini Sinče vasi leži Klopinsko jezero.

KOROŠKA JEZERA.

Skoro vsaka dolina Slovenskega Korotana ima svoje jezero. Največje jezero na Koroškem je Vrbsko jezero. Jezero meri 21'6 km². Ob Vrbskem jezeru leže najslavnejša koroška letovišča Vrba, Poreče, Otok, ki uživajo podobno kakor Bled evropski sloves. Domače prebivalstvo po vaseh okrog Vrbskega jezera je slovensko. Žalibog pa se zlasti severna stran Vrbskega

jezera hitro pomemčije. Ni še dolgo, ko je bilo v cerkvah v Porečah, na Brezi — v župniji Breza leži letovišče Kriva Vrba, — še vse slovensko. Danes je v obeh teh župnijskih cerkvah vse nemško. Z žalostjo gledamo, kako izginjajo slovenski napisi v cerkvah severno od Vrbskega jezera in na Celovški ravnini in se nadomeščajo z nemškimi. In slovenska deca mora moliti in se učiti krščanskega nauka v tujem, nemškem jeziku.

Nedavno je nekdo rekel: »Narod brez lastne države mora propasti.« Na koroških Slovencih se te besede bridko uresničujejo. Naš slovenski rod na Koroškem gine, umira in propada. Najlepši del slovenske zemlje se potaplja v nemškem morju. Žalostna nam majka!

Vrbsko jezero je zvezano s Celovcem z Lend-prekopom. Celovec šteje 40.000 prebivalcev. — Dve uri severno od Celovca leži slavno Gosposvetsko polje. Komu ni znan obred, ko je slovensko ljudstvo ustoličevalo na Gosposvetskem polju pri Krnskem gradu svoje vojvode v slovenskem jeziku!

Vrbsko jezero.

Ljubko je Klopinsko jezero v Podjuni. Njegova velikost znaša 1 km². Še lepše je Baško jezero. Njegova površina znaša 2.3 km². Sredi jezera je otok. Jezero leži ob vznožju Karavank, ob vznožju prisekane skalnate piramide Jepe (2143 m). Tudi slovenska Zilska dolina ima svoje Preseško jezero. Osojsko jezero leži na meji med slovensko in nemško Koroško. Tukaj ob Osojskem jezeru je delal pokoro Mutee osojski — poljski kralj Boleslav, ki je umoril škofa Stanislava. Pesnik Aškerc nam pripoveduje ta dogodek v lepi baladi.

Tudi v Rožu se je nahajalo v predzgodovinskem času 18 km dolgo jezero, ki pa je pozneje odteklo.

ŠE TO IN ONO O KOROŠKI.

Glavno mesto Koroške, Celovec, leži sredi slovenskega ozemlja. Na tisoče in desetisoče Slovencev se priseljuje v Celovec. In vendar napravi Celovec vtis popolnoma nemškega mesta. Vsaj na prvi pogled. Kako je to mogoče? To je radi tega, ker se nam v Celovcu vsi slovenski doseljenci pomemčijo. Že otroci slovenskih priseljencev so trdi Nemci. Vse šole v Celovcu so nemške. V Celovcu je podobno, kakor je bilo pred l. 1918 v Mariboru. Tudi Maribor je napravil pred imenovanim letom vtis nemškega mesta. Vse šole in vsi napisi so bili nemški. Če bi bil Celovec prišel v jugoslovansko državo, bi v kratkem času postal slovensko mesto, tako, kakor je tudi Maribor danes slovensko mesto.

Celovec.

Podobno kakor s Celovcem, je z Beljakom. Beljak ima 25.000 prebivalcev. Od treh strani je obdan od slovenske okolice, samo od četrte strani ga obdaja nemška okolica. Beljak leži na meji med nemškim in slovenskim ozemljem Ko-

roške. Podobno kakor v Celovcu se tudi v Beljak naseljuje na tisoče Slovencev. Tudi oni so za nas vsi izgubljeni, že njihovi otroci so trdi Nemci. Kakor v Celovcu so tudi v Beljaku vse šole nemške. Tudi Beljak bi postal v slovenski državi povečini slovensko mesto.

Vprašal boš še, dragi čitatelj, kako prideš na Koroško. V Podjuno prideš z železnico preko Dravograda, Prevalj. Prva postaja v Avstriji od te strani je Pliberk. Pliberk je malo mestece, obdano okroginokrog od slovenske okolice. Nemštvo v mestu se vzdržuje s pomočjo nemškega otroškega vrtca in nemške petrazrednice. Nad mestom se dviguje grad grofa Turna. V Rož prideš z železnico z Jesenic skozi 8 km dolg predor pod Karavankami. Prva postaja v Avstriji je Področčica v šentjakovski občini. Tudi tukaj se nemštvo trudi z vsemi silami, da nam odtuji naš rod.

Če hočeš potovati po cesti, prideš iz Dravograda v ponemčeni trg Labod in nato ob Dravi mimo Leda in Rude v Velikovec. Tudi Velikovec je okroginokrog obdan od slovenske okolice, in bi v slovanski državi v najkrajšem času postal pristno slovensko mesto. Zdaj pa nam tudi tukaj šole vso deco ponemčijo.

Iz Kranja vodi cesta na Jezersko in dalje preko Jezerskega vrha v Belo in dalje v Železno Kaplo. Kakor drugod, tako tudi tukaj. Okroginokrog Kaple trda slovenska okolica, a trg Kapla nemška oaza, ponemčena s pomočjo nemških šol. Zdaj so odprli po vseh grapah okrog Železne Kaple šole — ponemčevalnice, da nam ponemčijo tudi te tako slovenske hribovce.

Cesto preko Ljubelja sem že omenil. Iz Kranjske gore na Gorenjskem vodi cesta preko Korenskega sedla v Zilsko dolino in dalje na Beljak, ali pa preko Podkloštra na Trbiž.

Vprašal boš še, do kam sega Slovenska Koroška. Slovenska Koroška sega do vrh Dobrača (2166 m) pri Beljaku, do vrh Osojskih Tur (1069 m) med Vrbskim in Osojskim jezerom, do vrh Magdalenske gore (1058 m) nad Gosposvetskim poljem ter do vrh Svinje planine (2081 m) nad Velikovcem.

In h sklepu še nekaj, dragi čitatelj. Pred kratkim sem bil v nekem trgu Nemške Koroške in v nekem javnem lokalu sem videl na mizi nabiralnik z napisom: »Den Brüdern im bedrohten Land warmfühlendes Herz, hilfreiche Hand.« To bi se reklo po slovensko: »Bratom v ogroženi deželi gorko čuteče srce in na pomoč pripravljeno roko.«

Naši bratje na Koroškem bivajo v ogroženi deželi. V nevarnosti so, da se nam izgubijo. Potapljajo se v germanskem morju. Preslaba je še tvoja roka, mladi čitatelj, da bi jim jo nudil v pomoč, a eno moreš storiti: ohrani zanje gorko čuteče srce! Kajti tudi oni pripadajo našemu rodu, bratje in sestre so po krvi in jeziku!

Dr. F R. M I Š I Č :

DOKUMENT IZ HIŠE KOROŠKEGA SLOVENCA

Blizu Borovelj, dobre četrte ure od njih, leži južno ob Dravi v Spodnjem Rožu vas Resnik, ali pravilneje bržkone Vresnik. K tej vasi spadata tudi dve kmetiji, ki sta prav za prav bliže vasi Goričane, ki se razprostira ob cesti, vodeči iz Borovelj proti humperškemu gradu, kakor pa Resniku samemu. Terasa, ki se na njej nahajata oni dve kmetiji, nosi ime »Na Turčah«. Posestnika se pišeta Turk. Eden izmed njiju, imovitejši in uglednejši, je vrli narodnjak Miha Turk.

Od njegove hiše je krasen razgled na Žihpolje, ki leži že severno od Drave na tako zvanih »Huarah«, z znamenito romarsko cerkvijo, odkoder so nekdanj gospodovali nemški grofje nad Spodnjim Rožem.

K »Turkovemu Mihi«, kakor smo navadno imenovali vrlega moža, sem dijak že v počitnicah kaj rad zahajal. V senci pred njegovim strokovnjaško urejenim čebelnjakom sva često sedela in razmotrivala o perečih zadevah koroških Slovencev.

Po plebiscitu mi je nekoč pokazal svoj »arhiv«. V precej debelem zvezku je imel zbrane vse, celó nad 200 let stare listine, tičoč se njegovih prednikov in njegove kmetije. V majhni knjižici, podobni latinski preparaciji, je imel sestavljen poseben »Seznam družinskih in hišnih listin družine Turk v Resniku št. 18« s tekočo številko, z letnico in vsebino listine; razen tega skrbno in natančno po listinah, po ustnem izročilu in po lastnih spominih spisano »Zgodovino Turkove rodbine«. Na prvih straneh pa si je bil zapisal sledeči »Uvod«, ki je pač vreden, da se ga objavi zlasti ob 15letnici plebiscita.

Takole se glasi:

»Povod temu, da sem se namenil, spisati zgodovino naše rodbine, je v prvi vrsti ta, da bi naši nasledniki vedeli ceniti in v časti imeti po svojih prednikih njim zročeno posest, ker je ta vsa po malem skup spravljen, kakor so pač razmere dopustile. Za nakup potreben denar je ves z rokami pridelan in 5 rodov ga je držalo vkup ali po možnosti pomnoževalo.

Skozi vseh pet rodov je bila družina, akoravno ne bogata, pa vendar vselej poštena, ugledna in spoštovana. Najsibodi naslednik kdorsibodi, vedno imej pred očmi zapoved: »Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in ti dobro pojde na zemlji!« Koliko jih je, kateri so imeli bogate in lepe domove, pa so jih zapravili, koliko pa takih, kateri so imeli veliko denarja in tudi niso skrbeli, da bi pridobili sebi in svojim potomcem lastno streho in je nimajo. Tukaj pa si tesar kupi od prisluzka zemljišče, si postavi z lastno roko in pomočjo sosesčine dom, svoj dom. To je bil Ivan Turk. Franc, moj dragi oče, je bil hrom in je moral hoditi na bergljah; časi so bili hudi, zaslužka nič; a on je držal vkup, kar je dobil po svojih prednikih, in izročil isto ne-

zmanjšano in brez dolga meni. Ali nam radi tega ne bo naš dom svet in dragocen!

Posnemajmo torej svoje prednike, bodimo pridni in štedljivi in Bog bo naš trud blagoslovil, kakor je blagoslovil delo naših prednikov.

Oni pa niso nam zapustili samo svojega doma, zapustili so nam tudi svojo vero in svoje narodno prepričanje. Zopet si vzemimo zgled očeta Franca. Hodil je po bergljah in bil je tudi že star; ali nikoli ni opustil svojih krščanskih dolžnosti; vsako veliko noč je opravil svojo spoved in v nedeljah, ko ni mogel v cerkev, je opravljal svojo pobožnost doma, posebno ko so se tako lepo slišali zvonovi z Žihpolj.

In narod! Naši predniki so bili Slovenci. Ostanimo tudi mi njih nasledniki! Naj pridejo še tako hudi časi, a nobeden iz naše hiše in našega rodu ne zataji svojega naroda. Spomnite se, koliko sem jaz prestal. Obetali so mi nasprotniki razne ugodnosti, čast in marsikaj; rajši sem trpel in bil preganjan; gnali so me radi tega od doma in družine orožniki in bil sem interniran v Litzelhofu pri Špitalu na Zgornjem Koroškem. Dalje, koliko sem pretrpel in kako mi je krvavelo srce po glasovanju, to ste že videli vi moji otroci sami; ostal pa sem stanoviten, zato ker nočem izdati sebe, Vas in svojih prednikov. In še nekaj! Varujte tudi svoje poštenje! Pet rodov je bilo na hiši, od teh pa niti eden član ni bil nikoli radi kakega nepoštenega dejanja kaznovan ali tožen, in upam, da tudi ne bo.

To naj bi bil uvod, obenem pa tudi izročilo, ktero Vam zapuščam jaz in moji predniki; Vas pa prošim, da si ga vzamete k srcu in ga izvršujete, kakor smo ga do sih dob mi.

V skušnjavi pa sezite po teh bukvicah in si izročilo pokličite v spomin in jo boste dobro prestali.

V Resnici, dne 24. januarja 1922.

Miha Turk.

OSKAR HUDALES: GRABLJENI BOGOVI.

ILUSTRIRAL: F. S. STIPLOVŠEK.

Boter Matjaž, ki je v mladih letih prebrodil kot mornar vsa morja sveta in hodil po vseh kontinentih, nam je povedal marsikaj zanimivega. Toda povest, ki nam jo je pravil lansko poletje — vsak lep večer smo ga hodili poslušat na njegov vrt — ta povest je izmed vseh, kar smo jih slišali z njegovih ust, najzanimivejša. Škoda bi je bilo, če bi šla v pozabljenje. Zato sem se odločil, da jo napišem prav tako, kakor sem jo slišal iz ust botra Matjaža.

1. V NOVI SLUŽBI.

Ladja, na kateri sem končal po pogodbi določeno službeno dobo, je ravno ob koncu moje službe prispela v Kalkuto. Lahko bi sicer podaljšal pogodbo

za naslednja tri leta, a ker sem se bil pred nedavnim sprl s kapitanom, sitnim in surovim človekom, tega nisem storil. Naveličal sem se tudi poti med Kal-kuto in Londonom, ki sem jo bil med tem časom prevozil menda že osemkrat. Z menoj je iz istih vzrokov zapustil ladjo tudi ladijski kuhar, Kitajec Peng-Li. Ne jaz ne on nisva mislila, ko sva stopila na suho, da naju bo usoda že v kratkem zopet združila za precejšen čas in da bova doživela najbolj čudne reči, kar jih človek lahko doživi.

Imela sva precej denarja. Jaz bi se s prištedeno vsoto lahko odpeljal domov, a mislil sem, da je za vrnitev še dovolj časa. Starost je bila še daleč in dokler sem bil mlad in močan, sem lahko v tistih časih živel, kakor sem hotel. Peng-Li je bil istih misli. Sklenila sva nekaj tednov poveseľjačiti, da v veselju pozabiva trpljenje mornarskega življenja. Odnesla sva svoja kovčega v znano mornarsko krčmo in najela stanovanje. Krčmar je bil Nemec, vesel in prijazen možič, ki je znal na sto najprijaznejših načinov izvabljati mornarjem denar, posebno če so bili pijani. Imel je tudi obširno poznanstvo, zato se je s časom razvila njegova gostilna v nekako posredovalnico za mornarsko delo. Za usluge takega značaja ni zahteval mojster Knobler od svojih gostov nikakega plačila. K njemu so prihajali mornarji najrazličnejših narodnosti in njegova kuhinja je ustregla vsakemu okusu.

Naselila sva se torej pri Knoblerju in pričela zapravljati krvavo zaslužen denar. Kje bova dobila nov zaslužek, naju ni skrbelo, ker je bilo tedaj za mornarje dovolj posla. Omislila sva si nove obleke in perilo ter kot dva bogataša posečala najrazličnejša zabavišča bodisi v pristanišču, bodisi v indijskem ali evropskem delu mesta. Toda denar je bilo lažje zapraviti, kot sva si ga bila prislužila. Nekega dne sva se vrnila k treznim mislim in ugotovila, da imava denarja samo še za nekaj dni skromnega življenja. Ozreti sva se morala za novim poslom. Ko sva opoldne sedla h kosilu, sem vprašal mojstra Knoblerja, če ve za kak posel.

»Vem, vem,« je prikimal. »Ni še pol ure tega, kar je bil pri meni neki Američan in me prosil, naj mu preskrbim dva mornarja. Zdi se mi, da bi bila vidva kakor nalašč zanj. Rekel je namreč, da bi rad dobrega kuharja in mislim, da se gospod Peng-Li razume na to umetnost.«

Kitajec je prepričevalno prikimal in cmoknil z jezikom, kakor bi hotel s tem povedati, kake slastne jedi zna pripravljati. V resnici je bil izvrsten kuhar, kakor so Kitajci skoro vsi. Marsikatera kuharica bi mu zavidala njegovo spretnost.

»Poleg tega bi Američan rabil tudi človeka, ki je dovolj močan in se ne straši nevarnosti,« je nadaljeval krčmar in ozrši se v mene pristavil: »Te pogoje bi vi menda lahko izpolnili.«

Nočem se hvaliti. V tistih časih sem bil širok, plečat in močan, kakor so tudi mornarji le redko. Zato so me radi jemali v službo in sem bil tačas prepričan, da bom v tem oziru Američana povsem zadovoljil. Vprašal sem, če je Američan kaj dejal glede plačila in kje bi možakarja našla.

»Rekel je,« je odgovoril krčmar, »da plača človekoma po njegovem okusu še enkrat toliko, kolikor plačujejo druge. Nič pa ni omenil, za kakšen posel bi ju potreboval. Svoj naslov mi je pustil tu.«

Mojster Knobler je izvlekel iz listnice majhno vizitko ter mi jo izročil. Na njej je bilo natisnjeno samo ime: Jack Parker, s črnilom pa je bil pripiisan naslov: Hotel Astorija II./26.

Zahvalil sem se Knoblerju in vprašal Peng-Lija:

»Kaj misliš?«

»Pojdiva!« je kratko odvrnil.

Počakala sva, da je minila najhujša vročina in se proti večeru odpeljala v evropski del mesta. Hotela Astorije nama ni bilo težko najti. Z mešanimi občutki radovednosti in nestrpnega pričakovanja sva pohitela po širokih, z mehko preprogo pokritih stopnicah in potrkala na vrata št. 26. Visok, skoro ženski glas naju je pozval naj vstopiva. Prvo, kar sva zapazila v sobi, napolnjeni z različno ropotijo, je bil silno suh, dolg človek. Tako neverjetnega dolgina še svoj živ dan nisem videl. Oblečen v živopisano domačo obleko je sedel v naslonjaču, kadi kratko pipico in srebal ledeno limonado. Njegov obraz je bil brez vsake dlake. Zdelo se je, da niti obrvi nima. Tudi oči so bile vodene, brezbarvne. Edina temna točka na vsem obrazu je bila velika bradavica nad levim očesom. Čez vso glavo, od čela do zatilnika se mu je vlekla bleščeča pleša. Lasje, ki so se zdeli plesnivi, so mu rastli samo nad senci in ušesi.

Vsa soba je bila v strahovitem neredu. Različni zalogi kovčegi, čudne posode, steklenice, zavoji knjige, razni instrumenti, orožje, škatlje in obleka, vse je ležalo križem po tleh in pohištvu, celo na postelji.

Ko sva vstopila, ni možakar niti trenil.

»Dober dan!« sem pozdravil. »Prišla sva ...«

»Vem!« me je prekinil s svojim neobičajno visokim glasom. »Prišla sta, da se pri meni udinjata. Če izpolnita moje pogoje, plačam dobro.«

Povedal je tako vsoto, o kateri bi se nama niti sanjati ne moglo. Vem, da je tisti trenutek sklenil tudi Peng-Li izpolniti te pogoje za vsako ceno, četudi bi bilo treba iti z dedcem celó v pekel. Rekla sva mu, da sva pripravljena.

»Dobro!« je odvrnil. »Slecita suknjiče in srajce!«

Ta zahteva naju je tako presenetila, da sva ga nekaj časa gotovo zelo bedasto gledala. Ko je svoje povelje ponovil, sva kmalu stala pred njim gola do pasu. Tedaj je vstal. Bil je dolg ko žrd. Otipal nama je mišice na plečih, rokah in vratu. Nato nama je velel globoko dihati, prisluškoval pljučem in sreč ter se sploh vedel kot izkušen zdravnik.

»All right!« je dejal končno in se obrnil k meni. »Ste toliko močni, da bi si sami naložili sto kilogramov na pleča?«

Ko sem mu izjavil, da bi to najbrže šlo, mi je velel dvigniti v kotu stoječo vrečo. Bila je napolnjena s peskom, ki ga je imel čudak pripravljenega nalašč za to priliko. Zavihtel sem si vrečo na rame in jo zopet postavil na tla. Moj sprejemni izpit pa še ni bil končan. Gospod Parker je hotel namreč še vedeti, če znam streljati z revolverjem. Potrdil sem mu. Svoj čas sem bil sicer dober strelec, a ker se že leta nisem vadil v streljanju, sem se dobro zavedal, da sem na tej spretnosti mnogo izgubil. Toda Američanu tega nisem povedal. Lahko si mislite, kako sem bil presenečen, ko je Parker kratkoma izvlekel revolver in iz nasprotnega konca sobe ustrelil proti majhni kvadratasti sliki na drugi steni. Streljal je dobro, kajti krogla je raztrgala omet prav blizu okvirja. Nato me je pozval, naj skusim ustreliti vsaj tako dobro kot je streljal on. Bil sem popolnoma ravnodušen, ker sem bil prepričan, da tega ne bom mogel storiti. Trdno sem računal z dejstvom, da mi je mastna služba splavala po vodi. Prav ta ravnodušnost pa je bila kriva, da je hip za mojim strelom zažvenketalo steklo v podobi.

»All right!« je zacvilil mož. Bil je očitno zelo zadovoljen. Celo dobrodušni Peng-Li je od začudenja razširil svoje poševno stoječe oči. Jaz pa se sedel na stol z obrazom samozavestnega svetovnega prvaka v streljanju.

Tisti hip je planil v sobo hotelski sluga in preplašeno vprašal:

»Ali se tu strelja?«

Američan je pokimal.

»Toda, toda...« je zajecel sluga.

»Plačam vse!« ga je prekinil najin mojster. »Ne motite nas in pridite samo tedaj, kadar pozvonim.«

Nobenega ugovora ni hotel več poslušati, pa naj bi bil še tako vljuden. Porinil je slugo na hodnik in zaklenil vrata.

Po tem dogodku, ki je za nekaj hipov prekinil burko, ki smo jo igrali v Parkerjevi sobi, je prišel na vrsto Kitajec. Silno sem bil radoveden, kake spretnosti bo moral pokazati. Najprej je prišel ustmeni del izpita. Parker je izpraševal Peng-Lija o vseh mogočih jedeh in o načinu, kako se pripravljajo. Zapazil sem, da je bil čudak tudi v kuharstvu dobro podkovan. Tu pa tam je namreč Kitajec oporekal, toda Peng-Li je samozavestno zagovarjal svoj način kuhanja. Menda je ravno ta samozavest ugajala Američanu, da si je zadovoljno popraskal bradavico in nepričakovano rekel:

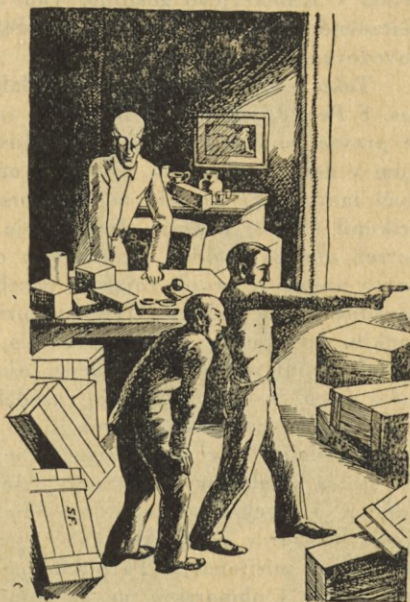
»Dovolj je tega! Ali se morda znate boksati?«

»Nekoliko znam,« je pritrdil Peng-Li. Odgovor me je zelo iznenadil. Nikdar še nisem videl Peng-Lija, da bi se boksals, čeprav je ta sport med mornarji zelo razširjen.

»No, pa poizkusiva!« je dejal Parker in v hipu vrgel suknjo in srajco s sebe. Opazil sem, da je bil kljub suhoti neverjetno žilav. Njegovo telo je bilo videti ko da je povito z vrvmi, tako trde mišice je imel. Potegnjeni Parker in čakati Peng-Li sta bila kaj smešen boksarski par. Američan ni dolgo čakal, temveč takoj napadel. Peng-Li se je izkazal dobrega boksarja. Udarci so padali tako naglo, da nisem mogel razločiti, kdo napada in kdo se brani. Nad vse smešno je bilo gledati Parkerja, ki je klatil z dolgimi rokami kakor z drogovi. Ves čas sem se sijajno zabaval in skoraj bi izbruhnil v glasen krehot, ko je Parker namah kakor žoga odletel v kot in precej nemilo sedel med kovčge. Za hip je bilo videti samo njegove noge. Podrl ga je bil močan udarec, ki ga je Kitajec dobro nameril v njegovo šilasto brado. Američan se je končno skobacal na noge, si popraskal bradavico in zadovoljno dejal:

»All right! Sprejemem vaju v službo. Jutri zjutraj pridita zopet, da vama odkažem posel. Zbogom!«

Oblekla sva se in odšla. Komaj sva prišla na ulico, že sva se spogledala in se pričela krehotati na vse grlo. Mimo idočiči so naju smatrali za norca, a midva se nisva mnogo menila za to. Dolgo nisva prišla do sape. Nasmejal

sem se vedno, kadar sem pogledal Peng-Lija. Iz borbe s Parkerjem je odnesel modro podpluto oko, kar mu pa ni vzelo dobre volje. Vsa razigrana sva se vrnila v Knoblerjevo gostilno. Tudi on je bil radoveden, kako sva opravila. Natančno sva mu opisala najin sprejemni izpit. Mož se je pri najinem pri-povedovanju smejal do solz.

Tako je torej ta dan zopet podaljšal najino skupno življenje za nedoločen čas. S Peng-Lijem sva se bila pred tremi leti seznanila v Tien-trinu. Na ladji je prevzel službo kuharja. Razumljivo je, da smo vsi ostali mornarji bili z njim v dobrih odnošajih, saj je bil on tisti, ki je skrbel za naš telesni blagor. Reči moram, da je zelo vestno opravljal svoj posel. Vsled tega se je vsem prikupil že koj v prvih dneh. Moje zanimanje zanj pa ni izviralo samo iz potreb mojega žlodca. Kmalu sem opazil, da je resen človek, miren in tih, pravo nasprotje svojih rojakov, posebno onih iz južne Kitajske. Večerjal sem navadno kar v kuhinji. Ob takih prilikah sva načela pogovor o dnevnih dogodkih. Izvrtsto je govoril angleško, kar je pri Kitajcih redko. Sčasoma so postali najini pogovori zaupnejši. Ako sva imela čas, sva zvečer pokramljala kako urico. V teh urah mi je razodel svojo preteklost. Bil je sin siromašnega delayca v mandžurskih rudnikih. Že v nežni mladosti je moral prijemati za najtežja dela. Njegova družina se je slednjič preselila na Kitajsko, kjer sta mu starša kmalu umrla. Nato je prišel v neki angleški protestantovski misijon. Tam je z drugimi gojenci opravljal razna hišna dela, posebno kuhinjska. Hodil je tudi v misijonsko šolo, kjer je hitro napredoval. Zato so ga hoteli vzgojiti za misijonarja. Ta poklic pa mu ni dišal. Kar nenadoma je zapustil misijon ter v obmorskih mestih stopil v širok svet. Življenje na morju se mu je tako priljubilo, da ga ni maral več zapustiti. Bil je izredno hladnokrven in vsled te lastnosti kakor rojen za mornarja. Tekom treh let, ki sva jih preživela na ladji, sva se docela spoprijateljila in reči moram, da vse življenje nisem imel boljšega prijatelja.

Na večer tistega dne, ko sva pri Parkerju stopila v službo, si niti najmanj nisva mislila, kolikokrat bova v novi službi imela priliko dokazati drug drugemu najino prijateljstvo.

Čudak nama nič ni omenil v kake namene mu bova služila, zato sva bila strašno radovedna, kaj nama prinese naslednji dan.

(Dalje.)

N A Š I V É L I K I L J U D J E

T O N E S E L I Š K A R :

SIMON JENKO

Kadar proslavljamo obletnice naših pesnikov in pisateljev, se nam za hip odpre okence v prošlost, življenje in delo slavljenca, se nam razgrne kakor živa podoba, da imamo kar na dlani potem zemljo, na kateri se je rodil, ljudstvo za kterega je živel in mislil, in dobo, skozi katero se je pehal. Za hip nas takšna obletnica vendarle prevzame, da obstanemo ob delu, ob trpljenju in radosti človeka, ki je dal narodu vse zaklade svojega uma in srca. Prav je tako! Sleheren človek ima kakršnokoli dragocenost, ki jo čuva, hrani zase in potomce. Čemu ne bi narod hranil in slavil onih članov svojega rodu, ki so ustvarjali, gojili, dvigali ono bistveno svojstvo vsakega naroda, ki se mu pravi jezik, govorica, dar izražanja — ono najpoglavitnejše,

s katerim narod piše, poje in govori svojo besedo, ono najdragocenejše, s katerim izraža svojo bol in veselje, s katerim lahko na glas razodene vse svoje misli in svoja čustva —? In ko je ljudstvo avgusta meseca romalo na Sorško polje, da proslavi stoletnico rojstva pesnika Simona Jenka, je bila Sora tako hitra kakor v onih časih, ko je naš pesnik sanjaril na njenih bregovih, prav tako se peni čez skale v Goričanah, kužno znamenje pri Mavčičah še stoji, najbrže so tudi takrat v vseh tistih vaseh tega polja, v Drolovki, na Bregu, v Jami, v Prašah in Mavčičah ter na Podrečju cveteli naglji na oknih belih hiš. Le njega ni več, ki se je le-tod dne 27. oktobra leta 1835. rodil, pohajal v Mavčiče in v Kranj v šolo, tod pasel in rasel, pletel koše in rezljal igrače, pesnil in razmišljal. In od tedaj je minulo sto let. Kje smo? Do kam smo prišli? Kako vse drugače je zdaj z nami kot takrat, ko smo se komaj pričeli zavedati, da smo Slovenci, takrat, ko smo pokopali Prešerna in je Simon pel:

Bridka žalost me prešine,
ko se spomnim domovine,
vsemu svetu nepoznane,
od nikogar spoštovane.

Simon Jenko

☆ 1835 * 1869

Da, to je bilo takrat, ko so se pričeli tresti stebri avstrijskemu absolutizmu, to je bilo takrat, ko so se pričeli narodi dramiti, ko se je delovno ljudstvo začelo pehati iz suženjstva mogotcev, takrat ko je leta 1848 vso Evropo pretresal val revolucije zatiranih in ponižanih, ko se je tudi kmet pričel zavedati svoje pravice do življenja, takrat, ko se pričlenja posebno za avstrijske Slovence nekak prerod in novo življenje. Saj je takrat Matija Majar pisal v »Novicah«: »Tako imenitnega časa za vse Slovence še ni bilo, kar solnce sije, in Bog ve ali kedaj kaj takega za Slovenca bode. Mi tega zlatega časa ne smemo zamuditi! Ako nič ne poželimo, ali ako poželimo kaj škodljivega, tedaj je za naš narod grob že izkopen. Kaj pa mi želimo? Več stvari, najimenitnejša pa je: da bode nam svobodno, da moremo v Sloveniji kadar koli hočemo in kakor hočemo v šole in v pisarne vpeljati naš slovenski jezik. Če velja to za Lahe, Nemce in Madjare, morajo isto pravico dobiti tudi Slovenci!« (29. III. 1848.). In v teh časih, ko so po vsej Evropi dvigali kriki po novi človečnosti, ko so prvič v zgodovini mali narodi tudi zase zahtevali samostojnost in svobodo, v onih časih, ko je stroj pričel izpodrivati delovne roke, ko se je pričel majati ves fevdalni družabni red in se je pričel širiti nauk o novi, socialno-pravičnejši ureditvi vobče človeške družbe, v onih letih, ko smo se začeli že jasno zavedati svoje narodnosti in razločno izgovarjati svojo slovensko besedo — kaj smo in kaj nismo — tedaj je živel Simon Jenko.

Po ljudski šoli ga je vzel k sebi v Novo mesto stric frančiškan Nikolaj Jenko, ki je bil učitelj na novomeški normalni. Ta njegov stric je obdal mladega fanta z vso svojo veliko gorečnostjo po znanju. Učil ga je tujih jezikov, prebiral je z njim vsa pomembnejša dela tujih pisateljev, bil pa mu je tudi dober krušni oče. Ko je stric oslepel in šel v pokoj, je prišel Simon v ljubljanske šole. Doba, v kateri je živel, ga je navdušila k narodni in človeški samozavesti. Sprožil je med sošolci misel, da bi pričeli pisati dijaki svoj list »Vaje«. V tem listu so izšle vse one pesmi, ki so tedaj tako močno odjeknile med vsemi Slovenci. Slovenska zgodovina, Samo, Adrijansko morje, Pobratimija. Leta 1855. so pričele priobčevati njegove pesmi tudi »Novice«.

Na materino prošnjo, sicer pa proti svoji volji, najbolj pa zaradi svojega bednega položaja, se je po maturi podal v Celovec v bogoslovje. Četudi je tu postal nekak voditelj vsega bogoslovskega literarnega udejstvovanja, je vendarle zapustil zidove, odpotoval na Dunaj, se vpisal na univerzo in se skušal preživljati z inštrukcijami. Pozneje, ko so mu odtegnili stipendijo, je prevzel učenje pri družini pl. Reinlein. Le tu pa se je nesrečno zaljubil in je pobegnil domov na Sorško polje. In tako nam v »Slovincu« z dne 15. avgusta 1935 ob priliki stoletnice popisuje kronist potek njegovega življenja: In tako se je vrnil v naročje svojega Sorškega polja, pletel koše in rezljal igračke, strastno kadil viržinke, hodil v nedeljo v Kranj, študiral in pisal pesmi. To mučno razpoloženje, ko je on, ljubljene staršev, nadarjen in vedno prvi v šolah, moral sedeti doma, ne dokončavši študije, je doseglo višek, ko je skušal prodati vsaj svoje pesmičke, da si prisluži denarja za pot na Dunaj. Obupan je nosil zvezček pesmi od založnika do založnika, povsod zastoj, tako, da je Levstiku, ki ga je srečal, potožil, da si bo izposodil revolver in se ubil. Tedaj ga je rešil Levstik, sam v času najhujše bede in ga peljal k Giontiniju v Ljubljani, ki mu je izplačal 300 goldinarjev za zbirko. S tem je šel na Dunaj, napravil prvi izpit in stopil v pisarno dr. Strgarja v Kranju za — 12 gld. na mesec, ter napravil drugi izpit; od njega se je preselil k advokatu Prevcu v Kamnik, kjer se je pripravil na tretji izpit in ga srečno prestal. S pisarno dr. Prevca se preseli v Kranj in prav, ko se je pripravljal, da položi zadnji izpit, umre leta 1869 — morda vsled zastrupljenja po tobaku, ki ga je strastno ljubil: pokadil je do 16 viržink vsak dan.

Pokopan je zraven Prešerna. —

Jenkova pesem je živa podoba njegovega življenja. V svojih pesmih je tako odkritosrčen do samega sebe, kot še ni bil nihče pred njim. Jenko ni bil veder človek. Zagrenjen in vase potopljen se je že v zgodnji mladosti miselno pečal s težkimi ugankami to in onostranskega življenja, bil je ponosen na svojo slovensko narodnost, neusmiljeno življenje in pehanje za kosček kruha pa ga je napravilo trpkega. Njegove pesmi so proglasili za pohujšljive in napravili so mu mnogo ovir, preden jih je lahko izdal. Tudi potem še, ko so pesmi leta 1864. že izšle, so mu nerazsodni in zavistni ljudje metali polena pod noge. Najeli so Luko Svetca, politika staroslovenske miselnosti, ki je napisal v »Novicah« slabo kritiko Jenkovih pesmi. Tega ponosni Jenko ni mogel preboleti. Vsi ti navidezni neuspehi so mu zagrenili že itak težko življenje in ga končno zrušili v prerani grob.

Pesniku »Naprej zastave slave« pa pripada neminljiva slava, četudi so ga tedaj premnogi namenoma ali pa zaradi svoje puhlosti napak razumeli. Jenko ni bil pesnik, ki bi sanjal o nedosegljivih gradovih v oblakih, ne, tudi s svojo pesmijo je ostal na zemlji. Takole poje:

Podaj, prijatelj, mi rokó!
 Pod milo pojdeva nebó,
 kjer njiva zopet zeleni,
 nad njo škranec žvrgoli.

Gledal je življenje takšno kot je v resnici, vsa svoja ljubavna čuvstva in zanos do narave, domovine in naroda so naravna in preprosta.

Tudi so mu očitali, da je v svojem zanosu po združitvi vseh Slovanov skorajda pozabil na svoje slovenstvo. Tudi v tem so se hudo motili. Za bedaka bi imeli onega, ki bi si danes upal trditi, da ni bil Jenko slovenski pesnik! Da, res pa je, da je bila v tisti dobi ideja po združitvi vseh Slovanov močno razširjena. Imela pa je le to zaslugo, da je končno tudi nas Slovence zbudilo iz stoletnega spanja in mrtvila k zavesti. Pričakovali smo takrat od tega neke rešitve tudi za nas. V tedanji dobi silne razcepljenosti pa se temu ne smemo čuditi. Jenko je bil zvest svojemu narodu. Krivico so mu delali. Mlad je umrl, komaj 34 let star, prestal pa je goro trpljenja za veliko starost. In je prav, ko je na proslavi njegove stoletnice rojstva, slavnostni govornik dr. Lončar dejal: Simon Jenko bi bil zaslužil boljšo usodo in priznanje, dokler je bil še živ. Naša dolžnost je, da krivico očetov popravimo, da se naučimo, da še za življenja upoštevamo tiste može in žene, ki s svojim umom resnično koristijo slovenski skupnosti.

KRIVEC JOŽE, dijak, Ptuj:

OB MEJI

*Na meji stojim,
 na meji na hribu.
 Tam spodaj veter stoče
 in tuli in piha,
 ko da naša Koroška se joče.
 In zdi se mi,
 da čujem obupne klice naših koroških
 bratov:*

*„Ne pozabite nas!
 Poglejte na nas,
 kako se nam tu godi,
 ki pest nas tuja teži!
 Poglejte na nas,
 ki bratje smo vam,
 vam bratje in sestre po krvi!
 Povejte, li prišel skoraj bo čas,
 da pod krov domovine se vrnemo k vam?
 Ali skoraj spustijo nas tuji okovi?“*

*In po meji vrsté se mejniki, —
 ne, — niso mejniki,
 to so le nemi maliki,
 le zemlje lažniki,
 ki merijo čas,
 kako dolgo še bodo ločili nas. —*

VITKO MUSEK, gimnazija v Ptuj:

MOLITEV

*Gospod, Oče nebeški, usmili se nas!
 Kristus, ki si trpel na križu, reši nas!
 Sveti Duh, utrdi nas!
 Mati božja Višarska, prosi za nas!
 Mati božja Trsatska, prosi za nas!
 Bog, Oče nebeški, ki si svoje verno
 ljudstvo rešil iz sužnosti Egipta,
 vrni nam tudi domovino našo!
 Bog Sin. Odrešenik sveta, ki si vstal
 od smrti, obudi domovino našo!
 Misijski, naš veliki vodnik, prosi za nas!
 Mahnič, ti naš prorok, prosi za nas!
 Sedej, svetnik naše svetle zemlje,
 prosi za nas!
 Po mučeništvu Vladimirja Gortana,
 reši nas, o Gospod!
 Po trpljenju Bidovca, Marušiča, Va-
 lenčiča in Miloša, reši nas, o Gospod!
 Po trpljenju tisočev slovenskih mož
 in žena, fantov in deklet,
 reši nas, o Gospod!
 Po trpljenju tisočev otrok, ki so jim vze-
 li materini jezik, reši nas, o Gospod!
 Po ranah, solzah in trpljenju vseh
 naših ljudi, reši nas, o Gospod!
 Gospod vojnih trum, usmili se nas!
 Tolažnik žalostnih in preganjanih,
 usmili se nas!
 Vodnik lačnih in žejnih pravice,
 usmili se nas!
 Za grob v naši zemlji, prosimo Te,
 o Gospod!*

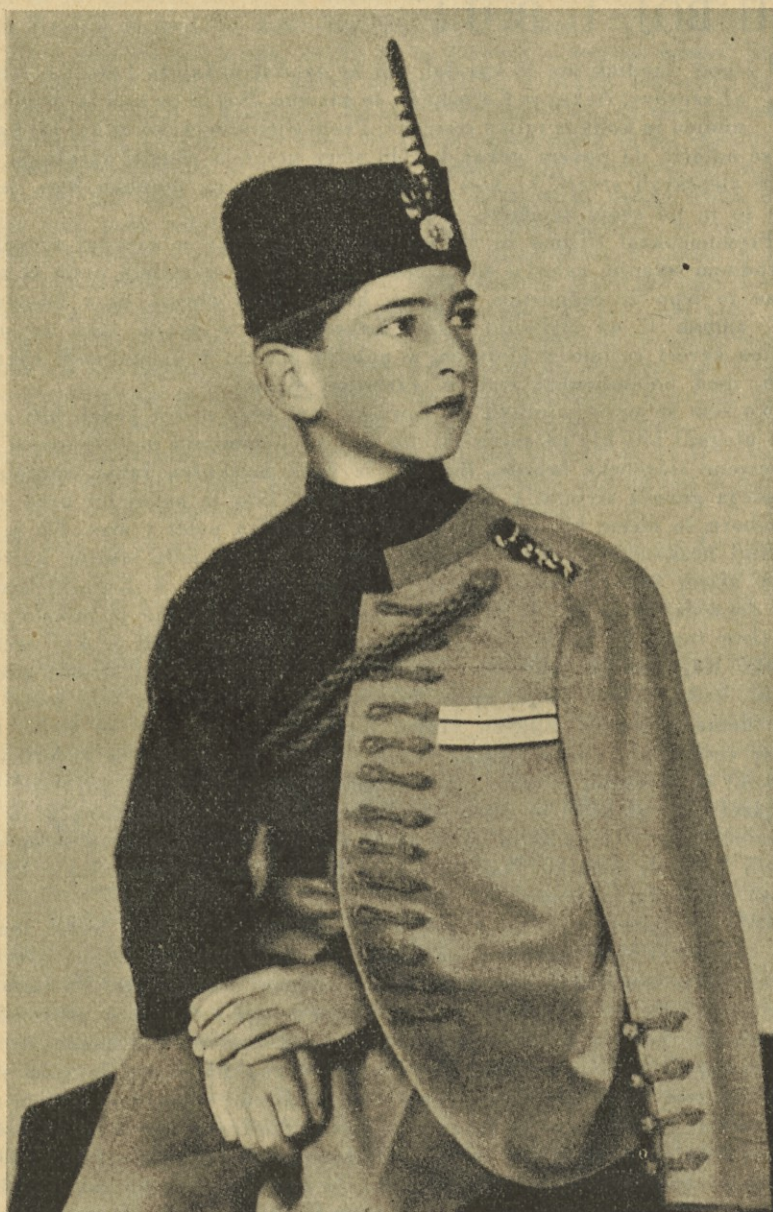

9. oktober . . .

**v tihi bolesti je danes sklonjen narod nad gomilo
Kralja — Mučenika.**

V njej leži Viteško srce Zedinitelja vseh Jugoslovanov. To svetišče je simbol trpljenja in moči našega rodu. Ljubil nas je in se za nas žrtvoval, da bi nam ustvaril lepšo in mirnejšo bodočnost. Njegovo življenje nam je sveto, njegov duh nam je vodnik. V zgodovini bo živelo njegovo ime kot svetel vzor miru in sprave. Nam je bil kralj, učitelj in oče. Domovina mu je bila največja ljubezen, zakon in dolžnost. Ob njegovi smrti je vtihtnilo vsako srce. Legel je mrak in narod le plakal. Danes smo zbrani ob blagem spominu njegove smrti, odločno zremo v bodočnost in verujemo v moč in ljubezen njegovih zadnjih svetih besed.

*NAŠ KRALJ PETER II.
je dopolnil dne 6. septembra 12. leto*

U BOJ, U BOJ!

Gospod urednik me je vprašal, ali bi napisal nekaj za koroško številko »Razorov«. Nekaj iz Koroškega, se razume. Naj bi pa bilo to prilično zanimivo in kolikor toliko resnično. Premišljal sem, kako in kaj bi; končno sem se odločil, da povem nekaj, kar bi sicer utegnilo zbuditi zgražanje, toda kaj bi olupšavali stvari, ki niso od nobene plati prav posebno lepe, le resnične so in po svoje zanimive.

Premnogokrat slišimo in čitamo zveneče popevke o narodni zavednosti, o narodnem šolanju, narodni značajnosti ali celo o nacionalnih prsih in naciji. Je vse to lepo in čednostno, ali tega, kar človeka obrusi, ni v besedah in šolah, ampak ti dá življenje samo. Kakor zlato v ognju, tako se obrusi narodna zavest recimo v klofutah, v pobitih glavah, v nalomljenih rokah in nogah, med polomljenimi stoli in razbitimi šipami.

Ko sem se prvič odpravil na Koroško, pač tega nisem vedel, niti sanjal, da bi utegnili biti kje na svetu razbite šipe ali polomljeni plotovi spričo same izgovorjene slovenske besede. Bil sem še čisto neizkušen fanté, razpeljanec, iz toplega gnezda sfrftal v prelepi božji svet. Bilo je nekaj let pred vojno. Na naboru še nisem bil, zato mi je bil še svoboden polet v svet. Ko je vlak pogoltnil neskončni karavanški predor, se mi je kar milo storilo, kajti niti pojma nisem imel, kakšen je svet onstran Karavank, o Koroški sem pa slišal do tedaj samo to, da je »tužni Korotan«. Vendar me je mikalo pogledati tisto tugo. In ko je vlak zavozil na ono stran, se mi je kar srce nasmajalo. Kajti bil je prav tako čudolep svet kakor na tej strani: gozdovi, pašniki, hribi, doline, polja, njive, vasi in drevje. Kakor da sem prišel v to ljubo domačo zemljo. Kakšen »tužni Korotan« je to, sem se čudil, to je vendar vesela in divna slovenska zemlja! Vlekel sem na ušesa govorico potnikov, ki so se nasuli v vagon, in spoznal, da je to slovenska govorica, koroško narečje, ki ga sicer še nisem slišal do tedaj, vendar slovensko je in čudo pohlevno. Toda ti potniki so se le prekmalu porazgubili, a novo vstopivši so govorili skoro le nemško. Naj jih koklja brčne, sem si mislil, saj v Celovcu bo pač po večini slovensko.

Celovec! Sprevodniki so klicali samo »Klagenfurt«, toda vedel sem, da je to Celovec. Pobral sem svoj punkelj in se skozi gnečo potnikov prerinil v mesto. Gledal sem ulične napise, bes naj jih lopne: vse nemško! Pa zastave so visele na hišah, še nikoli nisem videl takih: črno-žolto-rdeče, slovenske ni bilo nobene. Kakšen poseben praznik naj bi bil, mi ni bilo znano, le to se spominjam, da je bila nedelja. Brodil sem okrog po mestu in iskal stanovanja. Ko sem bil že dodobra utrujen, sem pa krenil v gostilno. Bilo je nekje sredi mesta, gostilna seveda dokaj meščanska. Pozdravil sem lepo po domače, toda ni bilo prav, kajti vse me je začudeno pogledalo, prav kot bi jih nagovoril po turško. Debela krčmarica me je vprašala, kaj bi rad. In zdaj se ni bilo moč več izmikati. Do tu je šlo gladko: prišel sem do srede Celovca in nisem spregovoril nemške besede, ker sem se kar skozi in skozi nekako izmuznil. Zdaj pa: ali pa govori ali pa bodi lačen! Pokaži, kaj zmoreš in kaj ti je dala šola! Ej, težko je šlo, preden sem izgetel prvi nemški stavek. Mislil sem si: dvojka bo, ako kak članek napak postavim. Nu, tista krčmarica ni prav posebno pazila na skladnjo stavka, bilo je tudi vseeno, je bil članek tak ali tak, glavna briga njena je bila, da si pošteno naročil in pošteno plačal. Ko je uvidela, s kako težavo zgnetem tiste besede in mi lije pot po čelu, mi

je skušala dobrohotno pomagati. Hotel sem prijazno pokramljati s prijazno ženico in jo vprašati, kaj bi se dobilo dobrega. Pa sem čisto nekaj drugega mlatil. Naj mi oprostí, ne znam nemško, samo to, kar sem se naučil v šoli. Sem prvič med Nemci, a sem mislil, da je Celovec slovensko mesto. Bog ve, da res. Čisto po šolsko sem mlatil pa ponavljal z nekim ponosom, da sem Slovenec in prihajam iz Ljubljane. Bil sem tako domišljav, da sem kar nekako pričakoval, zdaj se bodo usuli vsi gostje okrog mene in mi stisnili roko, pa z nekim spoštljivim strahom strmeli v korajžnega Slovenca, ki je prišel tako daleč. Res sem med svojim vznesenim čebljanjem opazil, kako se pri sosedni mizi neki petelini suvajo s komolci in posmehujejo. Na mah pa se izpremeni posmeh v sovražno razpoloženje in neki junačen fantin v zeleni kamizoli in s težkim gamsovim repom za klobukom stopi predme, zarohni: »Hund!« pa me oplazi s pestjo po glavi, da se kar opotečem do vrat. Tedaj se mi je prvič posvetilo v glavi. Pobral sem svoj punkelj in odšel med posmehom in kričanjem vse krčme. Nič več nisem bil utrujen, ne lačen ne žejen. Popadla me je samo ena želja: takoj na postajo in s prvim vlakom nazaj, odkoder sem prišel. In sem že gledal, katera cesta pelje proti kolo-dvoru. Vendar je bila odločitev težka: spričo ene klofute da bi že pobegnili? Ne! Nalašč ne! Tisti naduti petelini, da bi me že prvi dan izgnali iz Celovca! Dobro sem si jih zapomnil, morda se še kdaj srečamo.

Šel sem in si našel sobo. Toda s tem neumnim bahanjem, da sem Slovenec, sem sobo že tisto uro izgubil: spodili so me, ne trpe »bindišarjev« v svoji hiši. Poiskal sem drugo sobo, lepo molčal in legel spat. Naj jih brene kolkja, sem si mislil.

In tako sem pričel polagoma spoznavati življenje na narodni meji. Tri leta sem vzdržal v Celovcu, dokler me niso pozvali k vojakom, in v teh treh letih sem doživel pač več, kakor vseh osemnajst let poprej. Tu se ni bila borba za kruh, ne, teh borb tedaj ni bilo, ker kruha prav za prav ni manjkalo, bilo je služb in dela in zaslužka na razpolago. Na tem božjem svetu pa se morajo ljudje venomer prekljati in pravdati, če ne za drugega, za prazen nič. Tedaj je bilo na svetu mogoče, da se je spričo ene nekoliko glasneje in na občutljivem kraju izgovorjene slovenske besede vnela dolgotrajna pravda in so radi nje ropotali celo v dunajskem parlamentu. Smešno in bedasto. Toda tedaj smo se merili iz lic v lice, danes pa se ti primeri, če se malo namrdneš ali nerodneje kihneš, segniješ lahko v »Regina Coeli« ali na Bazovici.

Nu, tedaj smo se bili na odprtem polju. Nemci so imeli okovane škornje z ostrogami, a mi smo jim vračali milo za drago. Kakor sem prišel gori pohleven in prežet z miroljubnim načelom: ako te kdo udari v lice, nastavi mu še drugo. To je že lepo in dostojno, toda že po nekaj mesecih bivanja na Koroškem sem presodil, da je pametneje, da vrneš tri klofute za eno, če hočeš na Koroškem kaj veljati.

In s tem načelom prežeti smo hodili fantje iz Celovca nedeljo za nedeljo po tej divni slovenski zemlji koroški. Kjerkoli je kaj bilo: veselica, igra, zborovanje, žegnanje, ali kakršnokoli narodno slavlje, povsod se je vstulil celovski pevski oktet ali vsaj kvartet in ljudem jasnili obraze. Take reči se pa niso končale vedno v najlepšem soglasju, ampak navadno je letelo domov grede kamenje izza plotov. Če je ostalo samo pri tem, smo se hvalili: nu, ni bilo niti najmanjšega incidenta. Nemci in nemčurji so kaj radi kalili Slovencem veselje, oziroma jim grenili tiste borne urice radosti. Niso pa uganjali tega pravi Nemci, ker teh je bilo v slovenskem delu Koroške prav malo. Najsrditejši udarniki so bili pač nemčurji, to je odpadniki ali janičarji. Ti so se

delili zopet v dve vrsti: prvi so bili imovitejši, to je birti, trgovci, uradniki, gruntarji, ljudje brez sramu, ki so živeli od slovenskih žuljev, a se jim je zdelo od sile imenitno, govoriti po nemško in se šteti za Nemce. V drugo vrsto teh pa so spadali hlapci in uslužbenci birtov in trgovcev in gruntarjev, avantgarda nemštva na Koroškem. Tak je bil tedanji nemški udarni sistem, ki se je posluževal v borbi proti nam le naše krvi. Bilo je to nekaj ostudnega, in ako si bival par let v tej deželi, si spoznal to ogabnost prav do obisti.

Izmed neštetihih bitk in prask naj omenim le eno, ki se mi zdi še danes ogabna. V Žihpolju blizu Celovca je bilo neke nedelje zborovanje Ciril-Metodove družbe, kjer so spodbujali narod naši koroški voditelji. Tista hiša je stala nekako na samem zunaj vasi in je bila natrpana ljudi. Zunaj pred vrati smo ostali celovski za stražo. In res nekako sredi zborovanja opazimo obilno trumo moških, ki se je usula z nemškimi klobuki in z debelimi gorjačami. Tam zraven je bila neka birtija, ka-li, tja so se usuli na tisto dvorišče z velikim šundrom — in koj so bile polne mize piva in žganja. Že prej videti natreskani so kar na dušek pili, na korajžo. Potem so pa pričele leteti psovke in kletke sem prek poti. Psovali so in kričali v zelo polomljeni nemščini. Ker so s tuljenjem že motili zborovanje in smo pričakovali, da zdaj, zdaj vdro noter, zato smo jim stopili nekateri celovski naproti, da jih zlepa pregovorimo in odpravimo. Kajti če ta našuntana in pijana tolpa vdere med to plaho ljudstvo, bo joj, smo si mislili. In smo stopili prednje. Lepo prijazno jih je nagovoril eden izmed nas, seveda po slovensko, naj bodo mirni, saj nikomur nič nečemo. O jej, kako so zdajci zatulili! Tedaj sem videl ves srd in gnev janičarjev do rodnih bratov. Uvideli smo, da ne zaleže tu nobena beseda, še tako prijazna in prepričevalna, ne zaleže niti roteča prošnja lastne matere. In so tudi pri tisti priči sami dokazali. Popadli so svoje kriglče in prvemu izmed nas doslovno zabili kakih pet vrčkov v glavo. Ta se je zvrnil, oblit s krvjo. In ostali smo videli to, videli kri — in nekaj strašnega je planilo v nas. Kar popadli smo bližnji plot, izdrli kole, količe — pa nemilostno padli po odpadnikih. Videl sem neštete praske narodne borbe tiste dobe, ali nekaj takega še ni bilo na dnevnem redu. Res so mnogi ušli z bojišča, bežali kar so jih nesle noge, toda premnog je obležal tu, krvav, nezavesten. Koli so opravili svoje nemilostno delo, žihpoljsko polje je pilo kri janičarjev. Bog jim grehe odpusti, saj niso bili sami krivi. In mi smo uganili to pa se zasopljeno in besni zagnali v vas: s koli in količi nad one, ki so šuntali na pokolj: na birte, trgovce in gruntarje! Strahopetci, nobenega ni bilo, vsa vrata zaprta. Najbrže so jo bili pohulili na varno že pred bitko, koj ko so napojili hlapce. Bilo ni niti žandarjev, kakor bi bilo vse dogovorjeno.

Marsikdo bi rekel: saj to so bili vendar romantični časi! Morda so bili res. Danes ni dosti več tega; mnogokje bi bili pa res koristni primerni koli in količki. No, no, gospod urednik bo hud, če bom take kvasil. Saj nisem rekel, kje, vsakdo naj natihem sam presodi.

Dovolite mi pa, da še nekaj pojasnim in nekako zaokrožim svoje koroške »bojne« spomine. Da se spomnim še na tistega svojega »bojnega druga«, s katerim sem se bil srečal prvi dan v Celovcu in mi je tako prijazno voščil dober dan. Mnoge barti sva se bila pozneje srečala na ulici, a sva šla kar moško mimo, kakor da se nisva še nikoli videla. Nekoč sva pa le spregovorila.

V neki celovski gostilni smo neko nedeljsko popoldne sedeli štirje in si popevali mile pesemce. Bili smo čisto sami v širni sobani in niti sanjalo se nam ni, da bi s svojo pesmijo komu kratili veselje. Zunaj je bilo pusto, temnačno vreme in dan se je nagibal. Kar se odpro vrata in noter pokuka —

tisti. Samo pokukal je in zopet izginil. Še mar nam ni bilo, mirno smo kramljali dalje. Ni pa poteklo morda četrte ure, ko se vrata zopet odpro in noter prilomasti on, za njim pa cela truma. Z velikim šundrom se usipajo noter in posedajo za veliko, dolgo mizo. Šestnajst jih je bilo, deloma mlajših, nekaj pa tudi starejših. Spogledali smo se in čudno nas je presunilo, kajti spoznali smo med njimi najhujše celovške hujskače. Ali so bili čistokrvni Nemci, se ne ve, znani so pa bili kot smrtni sovražniki Slovencev. No, prav posebno prijetno nam res ni bilo pri srcu ob taki tovarišiji. Sicer pa, saj nam ni treba, jih nismo klicali, vstanemo in gremo. Ne, bežali ne bomo, nalašč ne! Mi smo štirje, onih je šestnajst, bomo videli, kdo lepše poje. Brž ko so se usedli, so vstali pa zaorili »Die Wacht am Rhein« s tako silo, da je zamigljala luč in se tresla hiša. Da so medtem izizivalno metali pogleda na nas, se razume. Mi smo lepo mirno poslušali in si mislili: bomo videli, katera je lepša. In komaj so se oni usedli, smo vstali mi štirje, pa usekali »U boj, u boj!« Sunkovito in korajžno smo jo kresali, oni nas pa niso s kaj posebnim dopadenjem poslušali, ampak so nas neprestano motili, žvižgali in vpili. Ko smo jo odkresali, si je opasal Zalokar svojo bridko sabljico, Ravnik pa vzel klobuk, in sta se naglo poslovila. Zalokar je še siknil: »Na svidenje!« in izginil. S Tomažem sva ostala sama in se kar nekako poražena spogledala. Razumela pa sva odhod onih dveh: vojaška in državna služba, težko je. Oni so hajlali vedno huje, midva pa trdovratno molčala in buljila v tla. Ker ni šlo drugače, so pa pričeli žugati, da naju vržejo ven. Ne, sama ne greva, ako pa naju kdo hoče vreči ven, naj pa poskusi! Kar kljubovalno sva molčala na vse, bila pa sva seveda primerno bleda, se razume. Je pa vsake stvari enkrat konec, in tudi ta se je morala na ta ali oni način zaključiti. Tudi nisva mogla biti tako neotesana, da bi se oni popolnoma ohripali v svojem bojnem petju, ampak sva se jim morala le dostojno zahvaliti. Navsezadnje sem dvignil glavo, pa baš ujel tistega »bojnega druga«, kako mi je žugal in tulil; kar spačen je bil od togote. In tedaj me je popadlo in dvignilo, sam ne vem, kaj in kako. Vstal sem in zavpil: »Nehajte! Dovolj je!« Če so me razumeli, ne vem, spominjam se le, da je nastala trenutna tišina. Potem me je pa nekaj sunilo naprej, roke so se oklenile nekega stola, v hipu sem dvignil ta stol, a se tudi obenem zavedal, da sem s tem napovedal vojno. Toda ni bilo časa razmišljati, kdo ima pravo, da prvi upali. Visoko sem dvignil tisti stol pa oplazil po njihovi mizi, da je kar zažvenketalo. V imenu božjem, pa pričnimo! Boj je bil neizbežen. Strašno je zavreščalo od vseh strani, iz sosednih sob, ženski vrišč iz kuhinje, a nemško omizje je vzrojilo kar do stropa. Razume se, da je v naslednjem hipu padlo vse po meni. Nu, priskočil je Tomaž pa je njegova trda, koščena pest padla po vročih glavah, da so se kar iskre kresale. Nenadoma je nekdo s stolom oplazil po lampi — in črna tema je zagrnila »bojišče«. Še danes ne vem, kdo je zbil svetiljko, dozdeva se mi, da jo je Tomaž. Pa je zelo pametno napravil, kajti marsikatera bunka, namenjena nama, je v splošni zmedi bojnega viharja padla po visoko prosvitljeni nemški butici. Nu, prav posebno prijetno res ni bilo v tistem metežu, kjer je pokalo vse navzkriž: kosti in stoli in steklenice. Nazadnje se je pa izkazalo, da sva jih najmanj dobila midva s Tomažem. Končala se je pa ta zamotana reč takole: kar naenkrat se je pojavila med vrati gruča vojakov in noži so se zablskali. In močan glas je zapovedal: »Ruhe!« Boj je hipoma prenehal. In tisti glas je zaukazal, naj prinesejo luč, in v hipu je bila luč iz kuhinje tu. In noter je stopil Zalokar, basist našega kvarteta. Da, Zalokar, oborožen čisto po predpisih, med vrati pa je stalo pet njegovih mož, patrolja, z

nasajenimi bajoneti. Bili so »kranjski Janezi«, pripravljeni na ravs. Ostrmeli smo, kaj ne bi. In ta bojni mož, majhen in zastaven dečko, se postavi sredi sobane, ozre se najprej po razdejanem »bojišču«, nato ošine »borce« in jih ošteva z zapovedujočim naglasom. Sram jih bilo! Inteligentni ljudje, pa delajo tak škandal sredi mesta. V kasarni je vzbuna radi tega, kajti prav tja se je slišala ta grdobija. In malo je manjkalo, da ni nastopila cela kompanija pa kratkomalo obkolila hišo in vse postrelila. Le njemu gre hvala, da je preprečil pokolj. Če je bilo vse to res, ne vem, on je tako razlagal. Nemci so klonili glave, nekateri pa ugovarjali in kazali name, češ, da sem jaz prvi upalil. Nič ni zaleglo. Zalokar se je postavil kakor kak general, potegnil sabljo pa oplazil po mizi: »Alle hinaus! Sofort!« Nikakih ugovorov več, poraženi so se vdali in pobirali svoje ropotije. In ko so odhajali, smo šele videli na njih sledove bojne vihre. Enega so skoro nesli ven, bil je ves krvav po glavi; nekemu starejšemu je drla kri iz nosa, eden je imel udarec na ustih, eden pestoval roko, ovratnik in kravato raztrgano, in tako dalje. Vsakdo je imel kak spomin in vsakdo je gledal v tla od sramu in jeze. Kdo jih je tako zdelal, sam Bog ve. Le tisti moj nekdanji »bojni drug« ni kazal nikake pobitosti, venomer je psoval in žugal in šele zadnji se je blagovolil odpraviti z »bojišča«. Lase je imel močno razkuštrane. In ko se je skušal pri vratih nekaj repenčiti, mu je »kranjski Janez« s kopitom puške pomagal skozi vrata.

S Tomažem sva stisnila Zalokarju roko, on pa si je moško navihal brke pa poslal patroljo domov. Za nas je bila stvar opravljena. Za one pa menda ne, kajti vnela se je spričo tega neka pravda, za katero pa mi ni znano, kako je končala. Le še vem, da nisva bila s Tomažem nikoli nikamor klicana radi tega.

Kajne, gospod urednik, zdaj bi pa lahko prenehal s temi krvavimi za-devščinami. No, saj lbom. Rečem samo eno še: Živela borba! V boj za to našo sveto zemljo in pravdo!

N A Š E B A N O V I N E

D R A G. A T A N A C K O V I Ć, Beograd :

PRESTOLNI BEOGRAD

Beograd se nalazi na izvanredno lepom položaju, na utoku Save u Dunav. Na severu se prostire prostrana Panonska nizija, nekadanje dno Panonskoga mora. A na jugu postupno se uzdižu poslednji ogranci Rodopskog planinskog spleta (Avala, Kosmaj, Kopaonik).

Nalazeći se na sastavu najglavnijih rečnih komunikacija srednje Evrope i na kapiji Moravsko-Vardarske doline, Beograd je od vajkada bio veoma važan vojnički, ekonomski i politički centar. Još Skiti, Sarmati i Rimljani borili su se oko zidina Beograda. Dragašević Jovan, istoričar naziva Beograd »najkrvaviji kamen Evrope«. A Faud Paša, misleći na značaj Beograda za vreme turske ekspanzije, naziva ga »najsajjniji list turske istorije«. Beograd je uvek predstavljao najvažniju vezu između evropskog istoka i zapada, severa i juga; bedem o koga su se razbijale azijske invazije u svojim pohodima na sever, kao i evropska nadiranja sa severa na jug.

Prvobitno naselje Beograda bilo je smešteno tamo, gde se danas nalaze

ostatci beogradske tvrđave — Gornji in Donji grad. Docnije pak, kroz mnoge vekove, varoš je bila u današnjem Donjem gradu.

Iz rimskoga doba i danas su ostali izvesni tragovi u razvalinama beogradske tvrđave. Prvobitni izgled tvrđave bio je jedan kamenom ozidani četvorougao sa kulama na uglovima. Taj se četvorougao i danas poznaje. Frontalni bedem nalazi mu se na samoj ivici Gornjega grada kod ponota na Dunavu. Zadnja strana je ona, gde se sad nalazi Sahat-kula.

Prelazeći iz ruku u ruku raznih gospodara, grad je menjan dozidjivanjem spolja, a prvobitni rimski četvorougao ostaje da služi kao najviši deo. Od ostataka iz najranijeg doba nalazi se u Gornjem gradu »Rimski bunar« — 70 metara dubok i sagrađen stepenicama dvogube spirale, tako, da su vodonoše sa raznim sudovima silazili niz jedne stepenice a sa punim izlazili drugima. Ovaj su bunar prezidali Austrijanci cigljom prilikom rekonstrukcije tvrđave po Vobanovom projektu.

Put, koji vodi od današnjeg hotela »Srpski Kralj« kroz Kalemegdan u Gornji grad služio je za gubilište i strašilište Srba. Tu su vodje ustanka naticane živi na kolje, a od ustaških glava na koljima gradjena je aleja, koja se nekada pružala čak i u Vasinu ulicu.

Kad se od Kalemegdana prodje prva gradska kapija nailazi se na levoj strani na jednu omanju kuću, koja po predanju, vrsti fasade i nekim nadjenim ostacima govori, da je tu bila loža slobodnih zidara iz doba guvernera Mustafa Paše, od naroda nazvanog »Srpska majka«. Zbog čovečnog postupanja sa srpskim narodom Mustafa Pašu su ubili. I danas se u Gornjem gradu nalazi jedna šestougaona zgradica, mauzolej velikog vezira Mustafe Paše. Njegova glava poslata je Sultanu u Carigrad.

U Gornjem gradu nalazi se mnogo ostataka kasarni i magacina iz vremena nekadašnje austrijske vladavine. Ručni municijski magacini ostali su i danas i narod ih je prema obliku nazivao »Crkvama«, »Ružica i Cveta«. Danas postoji crkva »Ružica« koja je u unutrašnjosti ukrašena ubojnim oružjem i materijalom.

Ceo prostor Gornjeg i Donjeg grada ispunjen je bio za vreme Turaka privatnim kućama i dućanima sa tesnim ulicama, što je posle predaje gradova porušeno i tvrđava opet preobražena u vojni objekat.

Danas se na mestu nekadanje beogradske tvrđave nalazi veliki i moderni park, koji sa dekorom nekadanje tvrđave i lepim izgledom čini jedan od najromantičnijih delova današnjeg Beograda.

Prvi put Srbi osvajaju Beograd 1284 god. za vlade Kralja Dragutina. Kralj Dragutin uzima Beograd za svoju prestonicu. Za vreme velike ekspanzije Nemanjićskog doba centri srednjovekovne srpske države nalaze se u oblasti centralnog dela Balkanskog poluostrva — oko doline Vardara. Sa najezdom Turaka državni centar pomiče se sve više na sever i posle kosovske tragedije državni centar postaje Smederovo i Beograd. U tome vremenu, naročito za vreme vlade Despota Stevana Visokog, Beograd pokazuje vrlo veliki napredak u kulturnom i arhitektonskom smislu.

Od 1427 god. — posle smrti Despota Stevana — Beogradom vladaju Madjari sve do 1521 god. Te godine Turci su prvi put zagospodarili Beogradom. Turska vojska, u svojoj ekspanzivnoj snazi, nastavlja nadiranje čak do Beča. Posle turskog poraza kod Beča nastaje postepeno opadanje turske snage, dok nazad austrijska vojska, za vreme Cara Leopolda I. nije počela da opadjuje Beograd. Austrijska vojska zauzela je Beograd i zadržala se u njemu sve do 1690 g. U austrijskim ratovima sa Turskom Imperijom za

Beograd je značila god. 1717. Te godine počinje velika ofanziva čuvenog austrijskog vojskovođe Princa Evgenija Savojskog. Princ Evgenije osvaja Beograd, koji ostaje pod austrijskom vladavinom sve do 1740 god. On je podigao u Beogradu svoje čuvene dvorove, čiji se ostatak i danas nalazi u Dušanovoj ulici, preko puta doma Sv. Save (»pirinčana«). U tome vremenu podignute su mnoge tvrđave radi odbrane od Turaka. Ali 1791 god. po Svištovskom miru Beograd ponovo dolazi u turske ruke. Od toga vremena Beograd dobija izgled jedne orijentalne varoši, u kojoj je vladala neuredjenost i prljavština. Tragovi ove druge turske vladavine poslednjih godina su iščezli.

1804 god. planuo je ustanak u Šumadiji. Karadjordje sa svojim ustašima poveo je borbu za oslobodjenje naroda. Već 1806. god. ustanci-seljaci — pod vodstvom Vase Čarapića, iz sela Belog-Potoka — napadaju na Beograd. Tamo gde se danas nalazi Narodno pozorište bila je u tome vremenu čuvena »Stambul-kapija«. Srpski ustanici navalili su na ovu kapiju i tako su uspeli da zauzmu Beograd. U Beogradu Srbi ostaju sedam godina. Nesretne 1813. god. ustanak je ugušen i uspostavljena je u Beogradu ponovo turska vlast.

1815. god. počinje drugi srpski ustanak i stvara se vazalna Kneževina Srbija. U Beogradu postavljaju se srpske vlasti, ali samu tvrđavu i dalje zadržavaju Turci. Turska posada definitivno je napustila Beograd tek 1866 god. Od toga vremena Beograd dobija sve više u svome značaju kao centar Srbije i počinje znatno da napreduje i da se razvija. U prvo vreme varoš se nalazila u glavnome na dunavskoj padini, spuštajući se i ka Savi. Varoš je jedva dopirala do mesta gde se danas nalazi Narodno pozorište. Za odbranu varoši spolja je bio podignut jedan neprekidan zemljani bedem sa rovom i palisadama. On je počinjao od današnje stare električne centrale na Dunavu, izlazio kod pozorišta, prolazio Obilićevim vencem i spuštao se ka Savskom pristaništu. Za komunikaciju van grada bilo je podignuto nekoliko velikih kapija »Štambol kapija« kod pozorišta, »Vidin kapija« u Dušanovoj ulici, »Varoš kapija« u Pop Lukinoj ulici, i »Sava kapija« u današnjoj Karadjordjevoj ulici.

Od osamdesetih godina prošloga veka, varoš počinje da se širi izvan pomenute linije. Na taj način naseljene su i docnije uredjene Terazije, Kralja Milanova ulica, Vračar i drugi krajevi.

Razvitak Beograda naglo je prekinuo evropski rat. Beograd je ponovo postao poprište najkrvavijih bojeva. U Beograd ulaze Austrijanci prvi put krajem 1914 god. odakle su posle kratkog boravka isterani. Krajem 1915 god. Austrijanci i Nemci ponovo zauzimaju Beograd i ostaju u njemu sve do svršetka svetskog rata — do jeseni 1918 godine. Ovo doba predstavljalo je jedan strašan period istorije Beograda.

Bombardovanje Beograda uništilo je mnogobrojne gradjevine. Oko 40% beogradskih kuća bilo je uništeno ili oštećeno. 1910 god. Beograd je imao oko 90.000 stanovnika, 1914 godine 120.000. Za vreme okupacije, 1916 godine ovaj je broj spao na 47.980.

Posle svetskog rata na ruševinama Beograda počeo je da se diže nov Beograd, kao prestolnica Jugoslavije. Danas potpuno je izmenio svoju fizionomiju i dobio je oblik moderne evropske varoši.

Danas ima 322.000 stanovnika sa predgrađjima. U njemu je Dvor Nj. Vel. Kralja, sva Ministarstva i najviša državna nadležstva i sudovi. Kroz Beograd prolaze sve važne željezničke i avijonske linije, koje vezuju zapad sa istokom. Ima tri mosta koja vezuju plodni Srem i Banat sa Beogradom.

Ima 10 pravoslavnih crkava, 4 katoličke, jednu evangeličku, jednu muslimansku džamiju, dve zsinagoge, jednu staro-katoličku crkvu i jedan budistični hram. Univerzitet sa pravnim, filozofskim, medicinskim, tehničkim, teološkim, poljoprivrednim i šumarskim fakultetom, Višu pedagošku školu, Višu vojnu akademiju, Visoku školu za telesno vaspitanje. Ima 5 muških i tri ženske pune gimnazije, dve četverorazredne gimnazije, jednu realku, jednu rusku mušku gimnaziju, dve privatne gimnazije, Vojnu akademiju, Državnu trgovačku akademiju, Mušku i žensku učiteljsku školu, Umetničku školu, dve Muzičke škole, Srednju-tehničku školu, Zanatsku učiteljsku školu, Školu nudilja, Baletsku i glumačku školu, Gradjansku školu, niže zanatske škole, Trgovačku školu i mnoge druge. Ima 22 osnovne škole, 10 sokolskih društava, centrana središta svih kulturnih, humanih, staležkih i socijalnih ustanova.

Deli se na XVII kvartova. Od parkova vredno je napomenuti Kalemegdan, Univerzitetski, Karadjordjev park, park kod Manježa, kod željeznice, kod Studentskog doma. Izletna mesta u najbližu okolinu su Košutnjak i Topčider.

L O R B E R M A R I J A :

VELIKAN IN PRITLIKAVEC KRAMLJATA

Seznala sta se jesensko jutro v veliki svetli učilnici — velikan od Južnega morja in domačin pritlikavec. Naš mali junak je bil prvi hip, ko je ugledal poleg sebe orjaka, zelo presenečen in ogorčen. Velika čast ga je doletela prejšnji dan pri prirodopisni uri. Vsaka deklica je vrtela med prsti oreh ter mu raziskovala kosti in obisti. Po napornem duševnem delu se prileže malo smeha in zabave. Znosile so orehe na mizo in volile prvaka. Prisodile so prvenstvo zajetnemu, zdravemu, največjemu in najlepšemu! Toliko, da ni od ponosa in napuha počil. In danes ob strani tega velikana? Nebogljen in neznatan pritlikavec.

Nevoljen, a še bolj radoveden je naš mali, zato se mu kaj kmalu poleže razburjenje. Motri neznanca in tuhta: »Ta ima dolgo pot za sabo, njegova suknja je raztrgana in oguljena. Le čemu je tako debelo podložena? Zakaj je tako zamišljen in otožen ter motri neprestano sliko na steni? Mene sploh ne pogleda — ošabnež.«

Velikan vzdihne in se okrene. Pogleda pritlikavčka ter se mu nasmehne. »No, mali, si se prebudil? Trdno si spal in sanjal med prenosom v učilnico. To so bile pa lepe sanje! Ne glej me boječe, kar bliže k meni, sorodnika sva!«

»Sorodnika?« se čudi pritlikavec.

»Kokosov oreh sem,« se predstavi velikan, »na sliki pa vidiš mojo drago daljno domovino. Venomer mi uhaja pogled nanjo. Kako mrzla je tujina!«

»Ej, veliki sorodnik, otrsi se žalostnih misli. Povej kaj o svoji domovini, da se razvedriš. Čebjlave mladine, ki bi te motila, še ni; zgodaj je še.«

»Otok v modrem Južnem morju je moja domovina,« prične kokosov oreh. »V naročju visoke in vitke kokosove palme sem se kot droben cvet prebudil v življenje. Z mano vred je prikukal v svet še cel roj bratcev. Združeni v gost lat smo se veselo pozibavali visoko nad zemljo v zavetju velikih listov na palmi. Naša palma se je dobro zasedrala tik ob obali v peščeni zemlji. Valčki so ji umivali noge, visoko se je dvigala k vedremu tropskemu nebu. V hladnih krajih naš rod ne more živeti. Za svoje življenje potrebujemo vlažno in toplo podnebje, slan zrak. V svoji brezskrbnosti niti ne opazimo, kdaj

se razvijemo v debeluhe — orehe. Zresnili smo se in začeli opazovati življenje. Z zanosom nam je pripovedovala mati, da ima naš rod, naseljen po otokih Oceanije milijone in milijone članov.«

Kokosov oreh in naš oreh.

»Oceanija — to ime sem že slišal,« prekine pripovedovalca pritlikavček. »Tone in njegova sestra Jerica sta na paši rada sedela ob vznožju mojega očeta in prebirala knjige. Tone je želel postati mornar, da bi prevozil vsa morja in spoznal ves svet. Lital je po veliki knjigi, potoval s prstom sem in tja, našteval razna imena. Tudi Oceanija je bila na vrsti. Mnogo je tam

otokov; imen si nisem zapomnil, ker so pretežka.«

»Ker so ti tuja, ti jih naštejem. Nova Gvineja, Nova Kaledonija, Novi Hebridi, Mariani, Karolini, Marschalli, otočje Fidži, Hawaii in še sto in sto drugih otočkov. Mnogi otoki niso obljudeni, večje ladje se jih skrbno izogibljejo, kajti v večno razbesnelem zagonu valov in ob skritih, razrvanih čerih obrežja preži nanje pogibelj. Toda tudi tam, kjer klone človek v nemoči pred groznim veličastjem morja, prične kokosova palma z vso voljo in z največjim pogumom borbo s prirodnimi silami in ustvarja tudi na teh samotnih otokih novo življenje. Kokosova palma pošilja svoje sinove — orehe — na dolga pomorska potovanja.«

»Na dolga, nevarna potovanja po morju?« se čudi mali.

»Do vseh bregov tropičnega sveta imamo kokosovi orehi prosto vožnjo po morju. Opremljeni smo prvovrstno. Poglej podlogo moje suknje — to je moj rešilni pas. Rahlo je tkana, med dolgimi vlakni je mnogo zraka, zato varno plavam in se ne bojim, da bi me morje pogoltnilo.«

»Zdaj vem, čemu ti debel kožuh; prvi hip si se mi zdel v njem zelo smešen.«

»Modra mati narava ureja vse čudovito smoterno. Potovanje nam ni naporno, ker nas prevažajo morski tokovi. Jedro je varno hranjeno v debeli, koščeni plasti. Mesece in mesece iščejo ti rastlinski mornarji primernege mesta, ki jim nudi vsaj najskromnejše življenske pogoje. Tam se ustalijo in ustvarjajo nov rod.«

»Omenil si poprej, da je kokosovih palm mnogo milijonov. Ste se tako silno razmahnili brez človeške pomoči?«

»Nikakor — kokosova palma nudi človeku 99 koristnih snovi, pravijo moji črnopolti rojaki Melanezijci in Polinezijci, zvani tudi Papuanci. Zato jo gojijo že od davnih časov v velikih nasadih. Tudi priseljeni belokožci imajo svoje plantaže. Imenujejo nas najkoristnejšo vseh palm, razširjena je povsod, kjer le uspeva — tako tudi v Afriki, južni Arabiji, Indiji, na Ceylonu, na

obalah Južne Kitajske, Centralne Amerike ter v drugih tropičnih pokrajinah. Mojim rojakom da palma mnogo dobrin, katere potrebujejo za skromno življenje. Ker na mnogih otokih ni vode, si gasijo žejo s hladilno tekočino, katere vsebuje nezrel oreh okrog pol litra. Črnopolta domačinka si radi obeda ne dela prevelikih skrbi. Malo riža s kokosovo moko, okusno in tečno jedrovo meso je vedno pri roki, priljubljena je prikuha iz listnih brstov. Za veselice in slavnosti pa še čutaro opojne pijače, araka, pripravljenega iz soka, ki izteka iz zarezanih cvetnih tulcev. Radi kozarcev tudi ne pridejo v zadrego, koščena plast se da dobro stržiti in predelati v čaše, tudi v nožne ročaje, žlice, pipe, razne posode in kroglice za ogrlice. Deblo daje les za orodje, čolne in kolibe, veliki, pahljačasti listi pa streho in material za pletenine. Iz orehovitih vlaken izdelujejo niti in vrvi. Palma cveti in rodi vse leto. Domačini ne čakajo, da bi orehi sami odpadli, takrat bi bili že prezreli in osušeni. Pobirajo jih pred dozoritvijo. Izborno so izvežbani v plezanju. Domačin zaseka v deblo v razdalji $\frac{1}{2}$ cm zareze. V te in v povprečne razpoke (lubja) skorje upre noge, z rokami pa objame deblo. Če je predebelo, vzame v roke vrv in se poteza kvišku. Udari s sekačem po peclju in oreh — štrbunk na tla. Padec z višine 25 ali 30 m ni kar tako, vendar sem ga radi svoje prožnosti dobro prenesel. Malajci nauče opice, da splezajo kot blisk v vrh, pregrizejo pecelj in se vrnejo šele, ko je palma obrana.«

»Kakor naše tatinske veverice. — Zdaj mi pa še to povej, kako si zašel k nam.«

»Domačini ne goje palm le za svoje potrebe. Kokosov oreh si je utrl pot po vsem svetu. Izvažajo se navadno kot »kopra«. Tako se imenuje zrelo, na kose zrezano in posušeno jedro, iz katerega pridobivajo v tvornicah kokosovo olje. Ogromne množine tega olja potrebujejo milarne. Mirno lahko trdim, da se vsa Evropa umiva s kokosovim oljem. Kokosovo maslo se prodaja v trgovinah kot jedilna tolšča z različnimi imeni, kot palmin, kunerol, ceres i. dr. Tudi les in vlakna se izvažajo v druge kontinente. Vlakna predelujejo v trpežne kokosove preproge, ščetke, odrgače za čevlje ter v rastlinsko žimo za polnjenje blazin. Z velikanskim prekomorskim parnikom sem dospel v Evropo. V pristanišču me je prevzel trgovec z južnim sadjem. V družbi pomaranč, citron, rožičev in smokev sem priromal v vaš kraj. V uteho mi je, da sem našel tukaj majhnega sorodnika. Upam, da se bova dobro razumela in še večkrat pomenkovala. Zdaj pa le utihniva, ker prihaja mladina.«

PAVEL KUNAVER:

SKRIVNOSTNA POTA LJUBLJANICE

Bila je pomlad. Črno morje je imelo svoj veliki dan. Od severovzhoda je pihalo in tulilo, da je bilo groza. Silni valovi so se dvigali. Vetровi so odnašali z njihovih grebenov bele pene in zastirali razburkano vodno ravan s prosojno kopreno. Težke ure je doživljal človek, ki je na svojih šibkih ladjah brodil po tej razdivjani vodni puščavi. A narava je živela svoje veliko življenje, saj tam na zapadu se je že mesece dolgo tajal sneg v Alpah, na Karpatih in na Dinarskem gorstvu in silni Dunav je mogočno izlival vode iz srednje Evrope v Črno morje.

Valovi Dunava, kalni in blatni, so se objemali v divji radosti z valovi razpenjenega Črnega morja. Kalne, motne kapljice so se mešale z morskimi. Vračale so se v svojo pravo domovino, v morje, ki objema vso zemsko oblo.

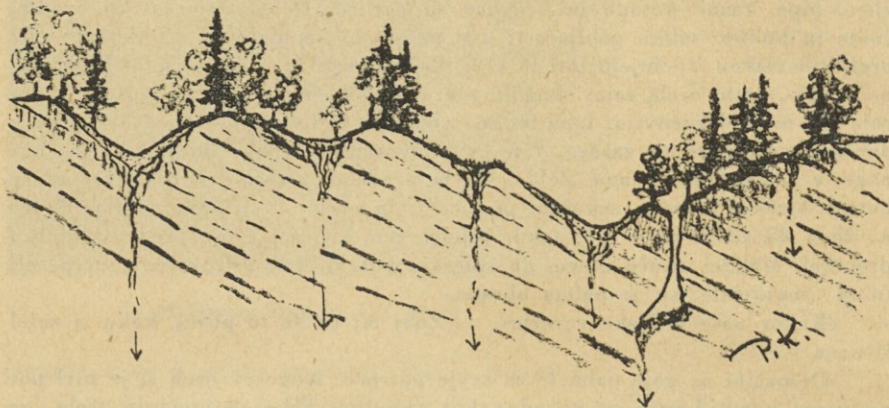

Za nekoliko časa so končale svoj nemirni krogotek, svoje dolgo potovanje po suhi zemlji. Silna so bila pota, ki so jih napravile nekatere izmed njih.

Umaknil se je val morja in motni val Dunava se je zopet izlil v morje. Pridrvel je zopet belo grebenasti val od vzhoda in v objestnem plesu in objemu so zdrvele potovanja trudne kapljice Dunava v morje.

Motna kapljica je zopet vsrkala iz svoje sestrice nekoliko soli in izpustila iz sebe blata, ki ga je toliko časa nosila. Radostno je vzdiknila:

»Domá! Zopet domá! Moje ljubo morje! Da sem le zopet tu v tvojem naročju!«

Prerez skozi kraško površje.

Kraška dolina poleg doline, vsaka ima pod prstjo vse razpokano dno, neštete razpoke, ki vodijo deževnico naravnost v zemljo, da se ne morejo zbirati v potoke in reke, dokler ne pridejo do propustnih tal. Tam šele se zbira voda v podzemne reke.

»Ti se nam zdiš posebno vesela povratka,« so silile vanjo morske kapljice. »Kje si potovala? Kaj si vse doživela? Pripoveduj nam svoje zgodbe!«

»O rada, rada! Saj imam toliko povedati! Komaj bom končala s svojo povestjo v času, ki ga bom porabila za čiščenje, da bom zopet po dolgem času vam enaka.«

In pripovedovati je pričela svojo čudno zgodbo.

»Doma sem tam daleč iz Japonskega morja. Čisto in lepo je in prav tako slano kakor tole. Zato sem tu zopet kakor doma. Tam v Japonskem morju sem neštetokrat ponovila svojo običajno pot: V vročih dneh kot hlap v zrak in nato v višave ter na suhem tam daleč ob Tibetskem višavju ali na Japonskih gorah kot dež na zemljo, s svojimi sesticami pa zopet vsa umazana v morje v čiščenje.

Nekoč pa sem na Japonskem prišla v čist studenec, od tam v vodovod in po njem v vodni tank neke velike ladje, ki je bila zasidrana v velikem pristanišču Jokohama. Ladja je odplula z menoj na zapad. V tanku sem ostala, kljub temu, da so vodo večkrat prelivali in dolivali, po naključju vso pot do mesta Sušaka v severnem delu Jadranskega morja. Tam so me z drugimi sestricami vred izlili v morje; a nisem se dolgo radovala svobode.

Toplo je zapihalo od juga in nevzdržna sila me je kot hlap dvignila v višave.

Pod seboj sem ugledala strašno zemljo: vse golo in razpokano. Mestoma živa skala, vsa zobata in razjedena. Zemska skorja je imela tod premnogo globokih okroglih dolin. Uborni človek je mestoma v teh dolinah očistil dno skalovja, ga zložil v ograde in na mali njivici, ki jo je pridobil, sadi svoje

sadeže. Pa še ti vedno ne dozore, kajti pod plastjo prsti reže, kakor sem pozneje sama spoznala, razpoke, ki žejno posrkajo vodo, kar je pade z neba.

Tudi drevja ni bilo mestoma prav nič. Bodičasto grmičje, vztrajne cvetice in trave, to je bilo vse, kar je uspevalo na teh strašnih tleh tam nad Sušakom in nekoliko kilometrov v notranjosti.

Čim dalje pa nas je nesel veter, tem bolj so se množile rastline, dasi je površje ostalo enako prejšnjemu: dolina pri dolini, a nikjer nobene tekoče vode.

Pred nami so se dvignile visoke gore. Zazeblo nas je in zaslutile smo svojo usodo: Zopet bo treba na zemljo. A niti sanjalo se mi ni, kaj vse me čaka tam doli.

Tam na Snežniku so ležala še velika polja snega. Tako hladno je zapihalo, da smo se naglo stisnile druga k drugi in se izpremenile v gosto, sivo meglico. Nekaj sestic je vzelo slovo in padle so doli na zemljo, ki je bila tod pokrita z velikimi gozdovi. Na čuden način sem se pozneje z njimi zopet sešla.

Nas je gnal veter še nekoliko dalje. Pod seboj sem med gorami ugledala podolgasto, manjše polje, kraško polje, ki ga od vseh strani obdajajo gore. Majhen potok se vije kakor kača po njem, a izgine pod goro. Bilo je Loško polje.

(Dalje.)

Borba med rastlinstvom in skalo na Krasu.

DRAGO HUMEK:

ZA MAMO

Ker vem, da vas je mnogo, ki radi kaj izdelate, vam bom tudi v letošnjem letniku »Razorov« podal nekaj navodil za izdelovanje praktičnih predmetov, posebno za gospodarstvo in gospodinjstvo.

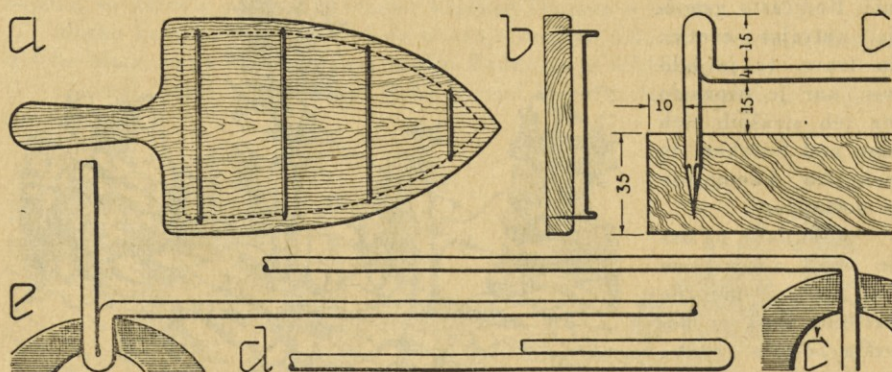
Vsaka gospodinja ve, da ne sme postaviti vročega likalnika na perilo ali na likalno podlago, sicer se pokaže rjava fotografija likalnikova, ki ne veseli gospodinje.

Zato napravimo podložek za likalnik. Izdelek je napol iz lesa, napol iz železa. Podajam le kratka pojasnila, vse drugo je na narisku:

Na poskobljano bukovo ali javorjevo 3 do 4 cm debelo desko postavimo likalnik in očrtamo na desko njega dno (sl. a). Pri risanju oboda, ki je za 1 cm oddaljen od zarisane črte, mislimo na sorazmernost in rišimo s preganjenim papirjem! Nato izžagovanje z ročajem vred. Desko ob robu lepo izgladimo.

Drugi del tvorijo štirje locnji (lahko tudi več!) iz 4 do 5 mm debele železne žice. Locnji so na poseben način vpognjeni in zabiti v desko tako, da se je ne dotikajo (sl. b). Način vpogiba in pritrditve na desko je razviden na sliki c. Postopek pri vpogibanju je razviden iz č, d in e. Pri tem delu

je potreben primež. Pomagamo si pa tudi z dvema kosoma železa, ki ju vžvrnemo v skobelnik. Predno zabijemo locnje v desko, jo moramo na dotičnih mestih navrtati, da ne počí.

Vse drugo razmislite sami!

PAVEL KUNAVER:

ABESINIJA IN ABESINCI

Ves svet z zanimanjem gleda danes na severovzhodni del Afrike, kjer se razprostira država Abesinija. Svojo samostojnost je obdržala, odkar pomni zgodovina. Danes ji zopet grozi mogočen nasprotnik, Italija, ki bi to bogato in zdravo deželo ter ljudstvo rada podjarmila. Vse, kar ljubi svobodo in prostost, želi Abesincem, ki se pripravljajo na odpor in boj do zadnjega moža, srečo, in mnogo belcev hiti celó na pomoč temu temnopoltemu, a junaškemu rodu.

Abesinijo najdeš na zemljevidu Afrike na njenem vzhodnem delu. Je to velika dežela, ki obsega toliko sveta kakor Nemčija in Francija skupaj.

Abesinci so mešanica več narodov in plemen. Na višinah so pred tisoč leti bivali črnči. Prišli pa so iz Azije najpreje hamiti, ki so pognali črnce iz hladnih višin; a tudi nanje je prišla vrsta, ko so došli semiti plemena Amhara iz južne Arabije. To plemo je zasedlo vse ugodno višavje nad 2000 m visoko in še danes so vladarji in plemiči abesinski večinoma iz tega plemena.

Abesinci so se pokristjanili že v prvi polovici četrtega stoletja, a so kljub temu dolga stoletja ostali brez vsake zveze z ostalim svetom. Deloma so jih ločile od drugih narodov puščave, deloma pa drugega sveta niti rabili niso, ker jim je dajala njihova gorata, a zelo plodovita in bogata dežela malone vse, kar so rabili. V srednjem veku pa se je pridružil še tretji vzrok. Vso severno Afriko so zasedli muslimani in vsi narodi v teh pokrajinah so postali muslimani. Le Abesinci ali Eritrejci so se uspešno uprli z mečem v roki muslimanskim navalom in ostali po veliki večini kristjani.

Šele pod cesarjem Menelikom (1889—1913) je prišla Abesinija, ki je za civilizacijo za stoletje zaostala, v ožji stik z zapadom. Zgradili so železnico

od Džibutija preko francoske Somalije in abesinskih puščav gori do plodovitih višav, kjer se konča v glavnem mestu Addis Abebi. Potovanje traja tri dni in vlaki vozijo le dvakrat na teden. Začetakoma se vije železnica po puščavi brez vsakega drevja med golimi skalnatimi griči. V tej puščavi bivajo Danakil črnci, ki potujejo s kamelami, ovci in kozami od enega redkega studenca do drugega. To plemo je strašno krvoločno in le tisti velja kaj, ki je pomoril čim več ljudi.

Le polagoma se dviga železnica in ko se približa goram, vozi po puščinji, kjer vsaj malo dežja daje življenje krasnim akacijam in raznim drugim, a večinoma trnjevim rastlinam. Živalstvo postane gostejše in sloni, cebre, gazele in divje govedo oživljajo pokrajino. Sedaj se pričinja železnica dvigati više in više. Šele v višini 2500 m doseže pravo abesinsko pokrajino, kjer se vse izpremeni. To je hladnejše višinsko podnebje, mnogo dežja in visoka planota je kljub navpičnemu soncu pokrita s sočnimi pašniki, s čredami lepega goveda, žitnimi polji, vasi in cerkvami, med katerimi se vijejo bistre reke. V tem delu je Abesinija gosto naseljena in divjačine je malo. Nekatere redke živali pa so še tod ohranjene bodisi v velikih gozdovih ali na travnatih ravninah, med njimi redki ptič ibeks, ki ga celó Abesinci ne streljajo.

O reki Nilu ste že mnogokrat slišali. In Nil ima tu v Abesiniji svoj drugi glavni vir. Modri Nil se imenuje, ki prinaša iz Abesinije rodovitno blato

v Egipt. Brez abesinskega blata ne bi bilo onih prebogatih polj v Egiptu! Kraj, kjer Modri Nil v Abesiniji izvira, je svet. Romarji prihajajo iz daljnih kraj pit njegovo vodo. V višini 2000 m priteče Modri Nil še v osrčju Abesinije v Tana jezero, ki je nad 70 km široko. Krasna pokrajina ga obdaja. Nato pa se Nil izgubi v 700 km dolgi, strašni soteski, ki jo obdajajo do 1800 m visoke stene. Šele ko zapusti gorato Abesinijo, doseže nižine in se združi pri Khartumu z Belim Nilom.

To jezero Tana bo postalo silno važno za daljni nizki in vroči in suhi Sudan. Napravili bodo ob iztoku velikanski nasip, da se bo v njem nabralo še več vode ob deževni dobi. Po potrebi bodo nato poljubno spuščali po zatornicah vodo v strugo, da bo napajala tudi v suši daljna bogata bombaževa in druga polja v Sudanu.

Abesinski cesar vlada absolutistično ali samodržko, ker je narod še zelo zaostal. Vendar ima na pomoč tudi nekak državni svet, ki mu pomaga pri kultiviranju še neurejenih razmer. Člani državnega sveta so samo plemiči, ki jih izbere cesar sam. Vlada pa sestoji tudi iz nekaterih ministrov, in sicer imajo ministra za vojno, za finance, za notranje in zunanje zadeve in za vzgojo. Posameznim pokrajinam postavi cesar za svoje namestnike poglavarje; a vsi so plemiči, kajti narod je še dokaj neomikan in bi poglavarja iz nižjih slojev niti ne ubogal.

Le malo, malo ljudi zna čitati in pisati v Abesiniji. Saj pa je tam le malo misijonskih šol in ena državna v Addis Abebi, kamor pošiljajo svoje otroke plemiči in bogataši.

Pravi Abesinci — Amhara — so ponosni ljudje. Postave so lepe in visoke in odlikujejo jih močne ustnice in močen nos. Lasje so kodrasti in črni, oči črne, a koža je temna, nikdar pa črna. Tudi zelo nadarjeni so in lahko se uče vsega, če imajo le priliko. Nadvse ljubijo svobodo in so prav pogumni v boju. Abesinci ljubijo le dva poklica: vojaškega in kmetškega. Le tuji se v Abesiniji pečajo s kovaštvom, krojaštvom in drugim rokodelstvom, ki ga pravi Abesinec ponosno odklanja.

Šele v višini okoli 2500 m uspeva žito, kakor pšenica in ječmen, pa tudi dve vrsti prosa, tef in dagusa imenovani. Tef meljejo in iz moke delajo trpežen kruh, a iz ječmena in daguse delajo pivo. Pod 2000 m ne uspeva žito zaradi prehude vročine, zato pa je tam ugodnejše za bombaž, ki ga prebivalci v višjih legah radi kupujejo. V legah, kjer raste bombaž, uspeva tudi rdeči poper, ki ga vsi Abesinci izredno ljubijo kot začimbo k mesu. V gotovih delih Abesinije uspeva tudi kava, s katero pa se ne trudijo mnogo, a marsikdo obogati ob njej.

Poljedelci so v splošnem zelo skromni. Dobra zemlja jih hrani tako, da nikdo ne strada. Oplačijo se pa malone vse leto enako: bombaževinasta srajca in hlače, to je vse. Le za praznične dni ovije Abesinec še šal okoli vratu in ga vrže preko hrbta. Uradniki in trgovci se pokrivajo z **volneno kapo**, mak imenovano. Ko se trgovec napoti s svojimi mulami, obloženimi s kožami, kavo in voskom v Sudan in drugam, se vrača nazaj samo z nekoliko balami bombaževine, z gumbi in s šivankami.

Zanimivo je, da izrabijo vsako brezpomembno zadevo ali spor v vasi za dolgotrajne javne razprave in vsakdo je upravičen javno nastopiti kot govornik. Cerkve ob nedeljah radi obiskujejo, posebno starejši ljudje. Dečki in moške pa porabijo nedeljske popoldneve za igre z žogo (iz usnja zvita), ki jo bijejo s palicami. Igra pa je precej nevarna in marsikateri izkupi pošteno buško.

Važna strate- gična železni- ca v Eritreji

Za vojno med Ita-
lijo in Abesinijo
je za prvo poseb-
no važna kolonija
Eritreja. Tu ima
Italija tudi edino
železnico, ki spaja
mesti Masauo in
Asmaro. Ta del
železnice je zelo
blizu abesinske me-
je. Železnico vle-
čejo motorne lo-
komotive. Nasproti
Asmari leži v Abe-
siniji mesto Adua,

OBRAZA IZ POSLEDNJEGA ČRNEGA CARSTVA

Nosač iz Dire Daua. Nosači so v
vsem Orientu značilne osebe.

Star vojak in učitelj šole „Osvo-
bojenih sužnjev“.

POIZKUSI, KOLIKO IN KAJ VEŠ!

1. Odkod je beseda plebiscit in kakó bi dejali to po slovensko?
2. Ali smo Slovenci pri koroškem plebiscitu tudi kaj pridobili?
3. Ali je bil plebiscit tajen? Kako se je glasovalo?
4. Ali poznaš koroško pesem, ki poje o slovenskih fantih? Kako se glasi besedilo?

SKRIVNOSTNI NAPIS

(M. K.)

PRANJE VSE ZLATA SAVA
NOSIM KONJE

Tvori iz črk teh besed nove besede, da dobiš po-
ziv in ime slovenskega pesnika.

**Ministrstvo prosvete je z odlokom
P. br. 19.462 od dne 30. VI. 1934. l.
priporočilo list »Razori« za vse
nižje srednje in meščanske šole!**

Naj ne bo dijaka brez mladinskega lista „RAZORI“!

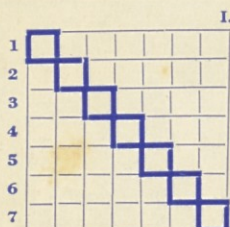

Abesinija je gorska trdnjava.

Nižine so večinoma puščave. Višine so zdrave in naseljene. Tako visoke naselbine — 4000 in več metrov — so možne le v bližini ravnika. Na sliki vidimo gorsko vas, vso skrito v drevju in obdano z dolinami, soteskami in prepadi. — V takem ozemlju bo priroda sama pomagala braniti »Črno carstvo«.

NAŠA MESTA

(Priobčil M. K.)

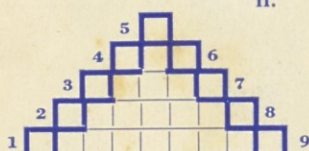

I.

AAAABCCCCDEEEEEEEEGIIIIJKLLLLNN
OOOOPPPRRRRRSSTVVVZ

Vstavi te črke v poleg stoječi kvadrat tako, da dobiš v vodoravnih vrstah besede, ki pomenijo: 1. mesto v drav. banovini, 2. rojstni kraj Stanka Vraza, 3. mesto v vardarski banovini, 4. goro v Jugoslaviji, 5. mesto v vardarski banovini, 6. kraj s slavno grobnico in 7. mesto v dunavski banovini (voj. let.)

Diagonala od leve zgoraj na desno spodaj ti da ime evrop. prestolnice.

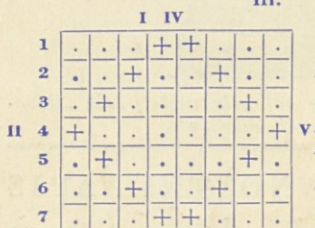

II.

AAAABCCIIIIJJJKLLLLMNNNOORUU

Vstavi te črke v lik tako, da dobiš besede, ki pomenijo: 1. kletarsko posodo, 2. rimskega cesarja, 3. kratek čas, 4. borbo, bitko, 5. rimsko številko 50.

Začetne in končne črke od I—9 ti dajo ime jugosl. mesta.

III.

1. »Postržek«

2. Kjer nič ni

3. prestopok, greh

V 4. znamenito

5. nekdanje nem. ime za Gornji grad

6. moško krstno ime

7. del jadrnice

AAAAAABBDEEEEF
GHHIIJJKKLLMM
NNNNNOOOOOPPP
RRRRRRRSTTUZ

Izpolni lik s temi črkami kakor ti kaže legenda. Črke pri križcih od I — II — III ti dajo ime mesta v drav. banovini, od IV — V — VI ime bližnjega gorovja.

„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja »Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani«, zanjo odgovarja Makso Hočevnar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola. — Vsi dopisi na: Uredništvo »RAZOROV«, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.